

बुद्ध धर्म ह्यु खः ?

ऊ बा खिन्

अनुवादक
त्रिरत्न मानन्धर

बुद्ध धर्म छु खः ?

उ बा खिन्

“ बुद्धया सिद्धान्तं यात व्यवहारय्
मच्छद्यःतले सुनं बौद्ध जुइमखु ”

अनुवादकः

त्रिरत्न मानन्धर

“परियत्ति सद्धम्म पालक”

प्रकाशकः

पूर्ण बहादुर मानन्धर

मथुरा मानन्धर

चसाण्डो ये ।

प्रकाशक

पूर्ण बहादुर मानन्धर व मथुरा मानन्धर
चसाण्डो, काठमाडौं,
नेपाल ।

ह्लापां:- १००० प्रति

बुद्ध सम्बत- २५३०

नेपाल सम्बत- ११०७

विक्रम सम्बत- २०४३

इस्की सम्बत- १९८७

मुद्रकः

शाक्य प्रेस

ओमबहाल, काठमाडौं

फो. नं. २-१३६०४

स्व. जुजुमान मानन्धर व राजमाया मानन्धर

සමස්ත ධර්මයට ම ඉහළින් සිටිනු ලබන

धर्मदान

दिवंगत जुयादीपि अबु जुजुमान मानन्धर, मां राजमाया मानन्धर व म्हाय् सुभद्रा मानन्धर पित्त सुख शान्ति व निर्वाण या कामना यासैं सप्ताह ब्यापी महापरित्राणया उपलक्ष्ये धर्मदान यानागु जुल ।

धर्मदान याःपिः-

पूर्णबहादुर मानन्धर व मथुरा मानन्धर

कार्यपि

त्रिरत्न मानन्धर

किरण मानन्धर

सरोज मानन्धर

म्हाय्पि

माया मानन्धर

गंगा मानन्धर

जमुना मानन्धर

नारायण देवी मानन्धर

वसुन्धरा मानन्धर

निगू शब्द

मानव समाजे दयाच्वंगु विभिन्न प्रकारया तनावया वातावरण मदय्केत बुद्धधर्मया अनुशरण द्वारां हे जक सम्भव दु धकाः विभिन्न प्रकारया विद्वान तय्सं धयाच्वंगु दु । अले सकस्यां महसूस नं याना च्वंगु दु । तर बुद्धया शिक्षायात गुकथं अनुशरण याय्माः धकाः कम हे मनूतय्सं जक स्यू ।

थःत बौद्ध धकाः जुयाच्वंपि अले बौद्ध जुया गौरव तायाच्वंपि मध्ये नं बुद्धया शिक्षायात गुकथं अनुशरण याय्माः धयागु आपास्यां मस्यू । इमिसं बुद्धया शिक्षायात केवल बौद्धिक कासाया रुपे ह्यिता च्वंगु दु । बौद्धिक विवादया वस्तु जक यानाच्वंगु दु । बुद्धया शिक्षां मानव अले समाजयात हित उवले तिनि जुई गुवले थुकिया सैद्धान्तिक पक्षयात दृढ रुपं व्यवहारय् छचला यंकी । न्ह्यागुं अवस्थाय् नं थःगु व्यवहारिक जीवने नियमित रुपं थुकिया अभ्यास याय्वं तिनि सिचुगु व याउंगु जीवन हने दई । थथे मयासे केवल सिद्धान्तयात सिर्फ सिद्धान्त हे जक यानाः व्यवहारय् मद्धचल धाःसा उकिया छुं औचित्य दइमखु ।

फुक्क मानव समस्याया कारण मन हे खः । मनय् च्वंगु राग, द्वेष, मोह, इर्ष्या, भय इत्यादि विकारत

गुबले तक्क मनं निर्मुल याइमखु उबले तक्क सुख धयागु प्राप्त जुइमखु । बुद्धया शिक्षाया मूल उद्देश्य हे थुजागु मनया विकारत निर्मुल यान् छ्वाय्गु खः । थुकिं धात्थेंगु शान्ति प्राप्त जुइ ।

प्रस्तुत सफूति थ्व खँया वारय् व्याख्या याना तःगु दु । सफूया च्वमि छ्वा बुद्धधर्मयात व्यवहारय् छ्वाला च्वंहा अले विपश्यना आचार्य खः । गुम्हेसिगु सन्मुखय् ध्यान याना आपालं मनूतय्सं थःगु विकारं विकृतगु चित्तयात सुधार यानाः धात्थेंगु सुखशान्तिया अनुभव याय् धुंकूगु दु ।

थुगु सफू व्वना बुद्ध धर्मया सैद्धान्तिक नापनापं व्यवहारिक पक्षयात नं महत्व बी धकाः जिमिसं आशा कया ।

प्रस्तुत सफू अंग्रेजी भाषा यागु What Buddhism is? धयागु सफूया अनुवाद खः । थुगु सफू नेपाली भाषाय् श्री बोधिवंज्र वज्राचार्य जुं अनुवाद याना पिकाय् धुंकूगु खः । उगु सफूया माग अप्वया संस्करण नं फुइ धुंकूगु खः । छेंः महापरिमाण याय्त सफू छ्वा पिकाय् माला च्वंगुलि बुद्धघोष भन्तेया सुक्काव कथं नेपाल भाषाय् अनुवाद यानागु खः ।

थुगु सफूयात अनुवाद याय्गु लागि सल्लाह व सहयोग विया विज्याहा पूज्य भन्ते बुद्धघोष महास्थविर प्रति हार्दिक कृतज्ञ जुयाच्वना ।

थुगु सफू प्रकाशित याय्गु क्रमे, भाषाया शंशोधन याय्गु, साफियाय्गु अले आवश्यक मेमेगु खँय् ग्वाहालि

याना दीपिं सर्वश्री इन्द्र नारायण मानन्धर, अमिता धाख्वा
“प. स. कोविद” व मनोहरा शाक्यपि प्रति हार्दिक धन्यवाद
बियाच्चवना । प्रुफ स्वयाः माःगु ग्वाहालि याना व्युह्य
श्री तेजनारायण मानन्धर यात नं धन्यवाद बियाच्चवना ।

ई या दुने हे सफू छापे याना व्यूगुलिं शाक्य प्रेसयात
नं धन्यवाद ।

अन्ते थुगु सफूती छुं भाषा सम्बन्धि त्रुटित दुसा उकिया
लागि क्षमा फवना च्वना ।

चसाण्डो यें ।

—अनुवादक

२०४३।११।१

Dhamma.Digital

भूमिका

सयाजी उ वा खिन्या थ्व सफू हाकनं प्रकाशित याय् दयाः जिपिं लय्ता । सयाजी उ बा खिन् वर्माया दकले सफल विपश्यना भावनाया गुरुपिं मध्ये छह्ण खः । वय्कः छह्ण ब्यावहारिक गुरु खः अले यक्व वर्षतक्क यक्व बर्मी तथा विदेशी तय्त वय्कलं विपश्यना स्यना विज्यात ।

वय्कः अन्तरराष्ट्रिय भावना केन्द्र, रंगूनया संस्थापक अध्यक्ष जुयाच्वन । खास याना शिक्षित वैज्ञानिक विचार धाराया पश्चिमी मनूत सयाजी उ वा खिन्या विधिपाखें आपा आकर्षित जूगु जुयाच्वन ।

सयाजी उ वा खिन् जनवरी १९७१ खुन्हु परलोक जुया विज्यात । तर वय्कःया विधि अळ् म्वानाच्वंगु हे दु अले वय्कःया प्रशिक्षित व अधिकार प्राप्त शिष्यपिनिगु संरक्षणय् प्रचार जुयाच्वंगु दु । भारतया वय्कःया छह्ण प्रमुख शिष्य सयाजी उ गोयन्कां जुलाई १९६९ निसें न्यंक भारतय् फिन्हु (१०) यंकं यागु शिविरत संचालन याना वयाच्वंगु दु ।

थुगु अवधि दुने उ गोयन्काया निर्देशनय् भारत व मेगु ख्वीगू दे या ३००० स्वयां अप्व मनूतय्सं विपश्यना भावना यात । अमेरिकाया सयाजी उ वा खिन्या मेह्ण

शिष्य क्यालिफोर्नियाया Dr. R. Hover पाखें नं फिन्हू
 (१०) यागु विपश्यना भावनाया शिविरत सञ्चालन याना
 वइच्चंगु दु । इङ्गल्याण्डय् स्वहाहा शिष्य Mr. John
 Coloman पाखें हालसाले थःगु ह्लापांगु शिविर सञ्चालन
 याःगु दु । थ्व विश्वब्यापी चाख यात दृष्टिगत यानाः
 जिमिसं थुपिं प्रवचनत हानं प्रकाशित यानाच्चनागु खः ।
 गुगु सुरुई सयाजी ऊ बा खिन् पाखें पश्चिमी तयगु लागिं
 बियादीगु खः । थ्व सफू बर्माय् यक्वपटक हानं प्रकाशित
 जुइ धुंकुसां थ्व ह्लापांगु भारतीय संस्करण खः ।

थ्व सफू ब्वना फुक्कसित लाभ जुइमा ।
 फुक्क प्राणिपिं सुखी जुइमा शान्ति च्वनेमा ।

उ. नन्दवंस लाइब्रेरी
 बर्मी बौद्ध विहार
 एस. १७।३३० ए. मालडहिया
 वाराणसी- २

डा. रेवत धम्म
 एम. ए., पी. एच. डि.
 धम्माचरिय

१. बुद्ध धर्म छु खः ?

क्वय्यागु प्रवचन अन्तर्राष्ट्रिय भावना केन्द्रया संस्थापक, विपश्यना संघया अध्यक्ष थू सिथु ऊ. वा. खिन पाखे जूगु खः । उगु बखते वय्क वर्माया एकाउण्टेण्ट जनरल जुया च्वंगु खः । थुगु प्रवचनत संयुक्त राज्य अमेरिकाया विशेष प्राविधिक तथा वित्त शाखाया सूचना अधिकृत Mr. Iyerald F. winfield व आर्थिक तथा वित्त अधिकृत Mr. Roger C. Thorpe या नेतृत्वय् वःगु धार्मिक अध्ययन समूहया अनुरोधय् सिग्नल पागोडा रोड, रंगून या मेथडिष्ट चर्चया प्रांगने ब्यूगु खः ।

—सं

२३ सेप्टेम्बर १९५१ - प्रवचन-- १

थौं छिकपिनि नापचवना: “बुद्ध धर्म छु खः ?” घयागु विषलय् नवायगु सुअवसर मिलय् जूगुलि जि तसकं गौरवान्वित भापा चवना । ह्यापां जि छिकपिनि नाप खुलस्तं धाय् मास्ते व कि जि विश्वविद्यालय् अध्ययन यानागु मदु, छह्य साधारण मनु याके दैगुति बाहेक जिके विज्ञानया ज्ञान मदु । त्रिपिटक चवया तःगु पालि भाय्या ज्ञान दुह्य, बुद्ध-धर्म यागु सैद्धान्तिक पक्षया विद्वान हे न जि खः । अथेसां वर्माया प्रसिद्ध व विद्वान बौद्ध भिक्षुपिसं चवया विज्यागु

वर्मी भाय्यागु बुद्ध धर्म सम्बन्धि ग्रन्थ छुँ हद तकसां ब्वना तयागु दु । बुद्ध धर्म पाखे जिगु संपर्क सैद्धान्तिक स्वयाः अप्वः व्यावहारिक जूगुलि बुद्ध धर्मया विषलय् मेथाय् अःपुक प्राप्त मज्जीगु छुँ खँ छिकपिन्त वी फैला धयागु आशा याना । थौं कन्हे छुँ समयया लागि जि व्यावहारिक बुद्ध धर्मया सिर्फ छह्य विद्यार्थी खः अले बुद्ध धर्मया माध्यमं प्राकृतिक शक्तिया स्वभावया सत्यता थ्वीकेगु प्रयास याना च्वनाह्य अनुसन्धान कर्ता नं खः धकाः स्वीकार याय् । छह्य गृहस्थ जुयाः व आपालं जिम्मेवारी दुह्य छह्य सरकारी अधिकृतया रूप्य यक्व कर्तव्य पालन यानाः ल्यं दुगु इलय् जक थ्व ज्या याय् माःगुलि वास्तव्य प्रगतिलय् विस्तार जू वन । व जि धाय् त्यनागु खँ विल्कुल ठीक धकाः जि भतीचा हे नं दावी छुं कालया लागि याय् मखु । जि ठीक नं जुइफु वा वेठीक नं जुइफु । तर जि विश्वास दिलेयाय् गवले जि छुं खँ धाय्, इमानदारी पूर्वकं, तस्सकं भिगु नियतं व विश्वासं ।

भगवान बुद्ध “ कालाम सुत्रे ” धया विज्यागु दु, “ छिमिसं न्यनागु खँय् जक विश्वास याय् मते; यक्व पुस्तांनिसें चलेजुया वःगु धकाः परम्पराय् विश्वास याय् मते; आपा मनू तय्सं ह्लाःगु वय्त्रय् जूगु धयागु कारणय् विश्वास याय मते; सुं पुलांह्य ऋषिमुनि च्वयातःगु खँ धकाः विश्वास याय् मते; (थथे जुइमाः धकाः) अनुमान यानाः धयातःगु यात विश्वास याय् मते; वानी जूगु खँ

यात सत्य धकाः विश्वास याय् मते; गुरू व थकाली-
पिनिगु धापू धकाः जक नं विश्वास याय् मते । क्वथीक
स्वयाः विश्लेषण याय् धुंका यदि गुगूं खँ तर्क संगत नाप
मिलेजूसा छह्म व यक्वसित भि व फाइदा जुइगु जूसा
अजाःगु खँ स्वीकार या अले उगु कथं जीवन यापन या ।”

उकिं जिगु विन्ति दु; गवले जि दर्शन या खँय् वय्
जिं धयागु खँय् व्यावहारिक दृष्टिकोणं वा उचित तर्कया
आधारे छिक्किं विश्वस्त मजूतले जितः विश्वास याना
दी मते !

“अकुशल पाखे तापाक च्वनेगु
कुशल कार्य याय्गु
मन यात शुद्ध याय्गु
थ्व हे फुक्क बुद्ध पिनिगु शिक्षा खः ।”

“धम्मपद” पाखे उद्धृत यानातःगु वाक्यं बुद्ध धर्मया
संक्षिप्त सारतत्व व्यु । थ्व खँ साधारण थें च्वं तर
व्यवहारय् छ्यलेत तसकं थाकु । गुवलेतक्क बुद्धया सिद्धान्त-
यात व्यवहारय् छ्यलीमखु उवलेतक्क व धात्थेंयाह्य बौद्ध
जुइ फै मखु । बुद्धं धया विज्यागु दुः-

“छिपिं गुह्यसित जिं ल्वीकागु सत्य सीके वियागु दु,
उकियात निश्चित रूपं थःगु हे कर्तव्य भापाः अभ्यास या,
उकियात ध्यान या; उकियात थुखेउखे फैले या गुकिं याना
शुद्ध धर्म ताकाल तक्क च्वनेमा अले देव व मनुष्य पिनिगु

हित व सुखया लागि स्थिर जुइमाः ।”

बुद्ध धर्मया आधारभूत जग बुद्ध या शिक्षात खः धाय् न्ह्यवः जि दकसिवे ह्लापां छिकपिन्त गौतम बुद्धयागु जीवनीया परिचय बी मास्ते वः । थुकिया लागि जि छिकपि मध्ये आपासिनं मस्युगु बुद्ध धर्मया छुं विषय वस्तु-यागु पृष्ठभूमि धायगु थःगु कर्तव्य ताया । उकिं जि बुद्ध धर्मया विषयवस्तु मथे कि विश्व; संसार व्यवस्था, लोक-धातु आदिया चिकिचाहाकय्क व विश्लेषणात्मक रूपं ब्याख्या याय् मास्ते व । थुकिं छिकपिन्त विचाः यायगुली छुं भतिचा शक्ति बी धयागु खँय् शंका मदु । उकिं न्ह्यसः लिसः यायगु ई मवतले धैर्यपूर्वकं न्यना दीत व छुं क्षण या लागि उगु खँत अथे हे तयातय्गुया लागि छिकपिन्त अनुरोध याय् ।

लोक (विश्व)

लोक (विश्व) सम्बन्धि बौद्ध विचारत सारांशं थुकथं खः—

अन ओकास लोक (सत्व प्राणिपिं वास याइगु विश्व) दु, गन नाम व रूप (मन व भौतिक वस्तु) वास याइ । थुगु भौतिक संसारय् नाम व रूपं (मन व वस्तु) कारण व असरया नियमया प्रभावय् लानाः आधिपत्य जमे याइ । मेगु संस्कार लोक (मानसिक शक्ति या विश्व) उत्पन्न याइगु वा जुइगु खः । थ्व शरीरया ज्या, वचन व विचार यागु कारण पाखें मनया सृजनात्मक शक्ति उत्पन्न जुइगु

मानसिक जगत खः । स्वंगुगु वा दकसिवे लिपायागु दृश्य वा अदृश्य सत्व लोकया विश्व खः; गुगु मानसिक शक्ति तयगु उपज खः । थुपिं स्वंगुयात फिसं वास्तव्य् “छगुली स्वंगू विश्व” धाये ज्यू, छायाधासां थुपिं छगू मेगु नाप छुटेयाय् फै मखु । धात्थें धायमाःसा थुपिं थवंथवे क्वातुक सम्बन्ध तया चवनी ।

छिकपिन्त दकसिवे छु घटलगे जुइ धाःसा, व खः चक्रवाल वा संसार व्यवस्था प्रत्येकय् ३१ (स्वीछगू) भुवन दइ । प्रत्येक चक्रवाल सौर्य मण्डल (Solar system) व मेगु भुवन सहितगु मनुष्य जगत नाप मिले जू । थुजागु चक्रवाल असंख्य लाखौं लाख दु । कीथासं दकले सत्तिक दुगु थजागु १०,००० (फिदो) चक्रवाल बुद्धया जातिखेत (भगवान बुद्ध जन्म जुया विज्यागु क्षेत्र) दुने लाः । वास्तव्य् गवले बुध्दं कपिलवस्तु नगरं सत्तिक च्वंगु महावने प्रसिद्धगु “महा-समय सूत्र” उपदेश बिया विज्यात, उबले कीगु चक्रवालया ब्रह्मा व देवतापिं जक मखुसे फिदो चक्रवालयापिं नं बुद्धया उपदेश न्यो वःगु जुयाचवन । भगवान बुद्धं आणा-खेत (प्रभाव क्षेत्र) दुने लाःगु एकसय करोड थजागु चक्रवालयापिं सत्व प्राणिपिन्त अनन्त मैत्री व करूणां पूर्णगु वसपोलयागु विचारया तरंग छुया विज्याय् फु । ल्यं दनिगु चक्रवाल बुद्धयागु प्रभाव जुइगु विचारया तरंग थेनिगु क्षेत्रं नं उखे विषय खेतय् लाः । बुद्ध धर्मया थुगु विषय वस्तु पाखें सम्पूर्ण विश्वयागु आकारया बारे बांलाक

अनुमान याना दी फइ ।

सारा ओकास लोकया न्ह्यःने मनुष्य संसार छगू फुति थें जक जुइ माः ।

आ जि छिकपिन्त कीगु चक्रवाल यागु ३१ (स्वीछगू) लोक या वारे छगू विचार कने; गुगु कि वास्तव्य मेगु न्ह्यागुं चक्रवाल थें हे खः । मोतामोति रूपं थथे खः-

(क) अरुप लोक- ब्रह्मा पिनिगु अभौतिक लोक

(ख) रूप लोक- ब्रह्मा पिनिगु सूक्ष्म भौतिक लोक

(ग) काम लोक- देव, मनुष्य व प्यंगू अपाय लोक

अरुप लोक्य रूप मदुगु अभौतिक स्थितिया प्यंगू ब्रह्म लोक दु । रूप लोक्य सूक्ष्म भौतिक अवस्था यागु फिखुगु ब्रह्म लोक दु । काम लोक थुकथं खः-

(क) खुगू देव लोकः- (१) चतुमहाराजिका (२) तारवति

(३) यामा (४) तुसिता

(५) निम्मानरति (६) परनिम्मित

Dhamma.Digital

वसवत्ति

(ख) मनुष्य लोक छगू

(ग) अपाय लोक प्यंगूः- (१) निरय (नर्क) (२) तिरच्छान (पशुलोक)

(३) प्रेत (प्रेतलोक) (४) असुर (दैत्यलोक)

थुपि लोक धातुत काय्, वाक व चित्तया कर्म (चेतना) या आधार्य मनं उत्पन्न याःगु मानसिक शक्ति तय्गु स्वभाव

कथं शुद्ध वा अशुद्ध, ख्वाउँगु वा क्वाःगु; थीगु वा खिउँगु;
याउँगु वा क्वातुगु; सुखदायी वा दुःखदायी ज्वी । उदा-
हरणया लागि काय्नु छह्म धार्मिक मनु गुमेस्यां विश्वया
फुक्क प्राणिपिनि उपर्य् असीम मैत्री व करुणा फैलेयाइ;
वं थज्यागु शुद्ध, शीतल, थीगु जः; याउँगु; व सुखद
मानसिक शक्ति उत्पन्न याना च्वनी, गुगु शक्ति सामान्यत
ब्रह्म लोक्य् दइ । आः थुक्रिया विपरित छह्म थुजाह्म
मनु काय्नु गुह्य असन्तुष्ट व क्रोधी खः । “ ख्वाः हे मन
या संकेत ” धया थें व मनुया मन्य् अशुद्धता, क्वाःगुपन
खिउँगुपन व दुःखदायी मंस मिखाँ हे खनीगु कथं वयाके
क्लके जुइ । जिं धाय् कि मानसिक शक्तिया अकुशलता
उत्पतिया कारणं हे जूगु खः; गुगु अपाय लोक्य् वनी ।
लोभ व मोह पाखें उत्पन्न जुइगु मानसिक शक्तिया अकुशलताया
खँ नं थथे हे खः । भक्ति, सदाचार व दान थें जाःगु
कुशल ज्या खँ या आधार्य् भविष्ये सुख कायगु लालसा
दइ, थुजागु उत्पन्न मानसिक शक्ति सामान्यत देव व मनुष्यया
कामलोक्य् अवस्थित जुइ । मय्जुपिं व सज्जनपिं !
थुपिं खँत गौतम बुद्धया जीवनी नाप सम्बन्ध दुसु बुद्ध
धर्मया छुं विषयवस्तु खः गुगु जिं आः शुरु याय् ।

तयारी

भद्रकल्पया नामं जाःगु संसार चक्रे उत्पन्न जुया
विज्याइपिं न्याह्य बुद्धपिं मध्ये गौतम बुद्ध प्यह्यह्य खः ।
वसपोल सिवे ह्यापायापिं बुद्धपिं ककुसन्ध, कोणागमन व

कस्सप जुल । ह्लापाया कल्पे नं असंख्य बुद्धपि उत्पन्न
जुगु दु, गुपिसं फुक्क परिपक्व प्राणिपिन्त दुःख व मृत्युं
मुक्ति वीगु वहे धर्मया उपदेश विया विज्यागु खः । बुद्धपि
फुक्कं कणावान तेजस्वी व सम्बोधि प्राप्तपि जुइ ।

सुमेधनां ह्य छह्य ऋषि दीपंकर बुद्ध पाखें थुजाःगु
प्रेरणा प्राप्त यात कि वं कालान्तरे बुद्धजुइत फुक्कं माःगु
पारमी पूर्ण याय्गु प्रतिज्ञा यात । दीपंकर बुद्धं वयात
आशीर्वाद विया विज्यात अले भविष्यवाणि याना विज्यात
कि प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्प ई लिपा व बुद्ध जुइ ।
अनंनिसें बोधिसत्वं (बुद्ध जुइह्य) जन्म जन्मान्तर थुपि फिगू
पारमिताया अभ्यासद्वारा दकले च्वय्यागु मानसिक शक्ति
सञ्चित यात ।

१. दान पारमी २. शील पारमी ३. नेक्खम्म पारमी
४. पञ्चा पारमी ५. वीरिय पारमी ६. खन्ति पारमी
७. सच्च पारमी ८. अधिष्ठान पारमी ९. मेत्ता पारमी
१०. उपेक्खा पारमी

उकि बुद्ध जुइगु तसकं थाकुगु ज्या खः । थुकिया
बारे विचा तक्क याय्त्त नं यक्व इच्छा बल आवश्यक जू ।
बोधिसत्वया तयारि अवधि जुजु वेस्सन्तरया जीवनि अन्त
जुल, वय्क नं दान याय्गु ज्याय् फुक्क प्राणीपिन्त त्याकल ।
दीपंकर बुद्धया न्ह्यःने याःगु दृढ प्रतिज्ञा पूर्वकेत वय्कः नं
थःगु राज्य, थः कलाः व काय्, थःगु फुक्क सांसारिक
बस्तुत दान यात । मेगु जन्म तेजस्वी स्वेतकेतु देव जुयाः

तुषिता भूवने जुल व अनं च्यूत जुयाः वर्तमान नेपाःया
 सतिक च्वंगु कपिलवस्तुया जुजु शुद्धोदनया रानी माया
 देवीया कोखे प्रतिसन्धि जुल । मचा बुइगु ई न्ह्यःने वसेलि
 महारानी थःछें वनेगु इच्छायात । उकिया अनुसार जुजु
 शुद्धोदनं आवश्यक भारदार सुसारे व पहरा सहित रानी
 नाप छूत । लं बिचे लुम्बिनिया साल बनय् दिना दिल ।
 पालकि क्वहांवयाः शीतल फय् व साल स्वां पाखें आनन्द
 काल । लिक्क सं च्वंगु साल सिमाया कच्चाय् स्वां ध्वय्त
 थःगु जवगु ह्लाः छय् मात्रं अकस्मात् चितेहे मयाःगु कथं
 छह्य काय्मचा बुइकल, गुह्य लिपा सम्यक् सम्बुद्ध जुइह्य
 जुयाच्चन । थुकिया नापनापं तःताजि कथं संसारय् प्राकृतिक
 नियमय् उथलपुथल जुल । व ३२ (स्वीनिगू) आश्चर्यगु
 घटना न्ह्यःने खने दुगु जुल । फुक्क भौतिक संसार जगनिसें
 कम्प जुल । सौर्य मण्डलय् असाधारण प्रकाशं जाल ।
 भौतिक जगतया फुक्क प्राणिपिसं थवंथवः खनेफुगु जुया
 च्वन । ख्वांय् व लातातय्गु ल्वे लनावंगु जुयाच्चन ।
 छ्चाखेरं दैवी संगीत गुञ्जायमान जूगु अले थजागुहे मेगु
 नं जूगु जुयाच्चन । उगु वखतय् जुजु शुद्धोदनया गुरू
 कालदेवल ऋषि तावतिस भुवनया देवतापिन्त देशना याना
 च्वंगु जुयाच्चन । व ऋषि च्यागु समापत्तिइ निपूर्णता प्राप्त
 याय् धुंकुगु खः गुगु समापत्ति वयात अलौकिक शक्ति
 व्यूगु खः । काम व रूपलोकय् हर्षोल्लास यानाः जुजुया
 काय्बूगु खं सियाः व ह्थामं दरवारय् वल वं मचायात

आशीर्वाद बीगुया लागि वयागु न्ह्यःने हिं धाल । थुगु अवसरया लागि जुजुं मचायात गुरुया न्ह्यःने तय् त्यंगु इले छगू आश्चर्यगु घटना जुल । उह्य मचा फसय् ब्वयाः थःगु चीपुगु तुति देवलया छ्यने तयाः आराम यात । देवलं तुरुन्त सीकल कि थुह्य मचा भविष्ये बुद्ध जुइह्य सिवे मेह्य मखु । थ्व ज्ञानं व हिल तर तुरुन्त ख्वल छाय् कि उह्य बुद्धया उपदेश न्यनेत जीवित जुइमखु, अले मृत्युं लिपा नं व अरुप ब्रह्मलोके (ब्रह्मातय्गु अदृश्य भूमि) जन्म जुइ गुगु थासं रुपलोके गुगुनं किसिमं सम्बन्ध दइमखु । वं बुद्ध व वसपोलया उपदेशत दुःखद रूपं त्वःफिके माल ।

न्यान्हु दुबले प्रसिद्ध ज्योतिष-हस्तरेखा विद्विपिनि न्ह्यःने तयाः मचायात सिद्धार्थ धकाः नां छुत । इमिसं स्विकार यात कि थ्व मचायाके बुद्ध जुइगु फुक्क लक्षण त दु । मां महारानी मचा बुयाः छवाः लिपा हे मन्त । अले मचा यात वया चमांह्य प्रजापति गौतमि सुसाः कुसाः यात ।

सिद्धार्थं ह्यापांह्यापांगु दँ आराम, विलास व सुख भोगय् वितेयात । वयात बुद्धि व बल निगुली नं विलक्षण गुणं युक्तह्य धकाः तारिफ यात । जुजुं वयात जीवन शान्त व याउँक न्ह्याकेगु लागि व्यवस्था याय्त छुं हे तोमफीकू । राजकुमारयात इन्द्रिय सुखे दुबेयाय्त फुक्क माःगु ज्वलंत परिपूर्ण यानाः स्वंगू ऋतुइ च्वने छिगु किसिमं स्वंगू थी थी दरवार दय्का बिल । छाय् धाःसा बौया मायां यानाः जुजुं काय्यात थुजाःगु वातावरणय् तय्गु, गन उच्च दार्शनिक

बिचाः याय्गु मौका हे मदय्मा धयागु खँय् जुजु शुद्धोदन
 आवश्यक स्वयां अप्वः सतर्क जुयाच्वन । थुखेपाखे राजकुमार-
 या ध्यान मवनेमा धकाः निश्चित याय्त राजकुमारयात
 सेवा याइपि वा वयागु संगते वइपिन्त जरा, व्याधि, मरण
 थें जाःगु खँया छ्गु शब्द नं गुबलें मल्लाय्गु आदेश विल ।
 इमिसं संसारय् मयःगु ज्या खँ जुहे मजू थें अभिनय
 याय्माःगु जुयाच्वन । बुरा, कमजोरी अले विरामिया
 भतीचा चि खने दुपि च्यो व सेवक तय्त लिकाइगु
 जुयाच्वन । मेखे वयात इन्द्रिय सुखय् चुर्लुम्म दुबेयाना
 तय्त नृत्य, संगीत व मनोरञ्जनपूर्ण समारोह जुया च्वनीगु
 जुयाच्वन ।

महाभिनिष्क्रमण

ह्ति, ला व दँ वितेजुया वंलिसे इन्द्रिय सुखया
 एकनासया वातावरणं राजकुमार सिद्धार्थया मन विस्तारं
 चिला वन । बुद्धत्व महान लक्षया लागि ह्लापाया असंख्य
 जन्मे सञ्चय याना तःगु (पुण्यया मानसिक शक्ति) पारमी
 स्वतः दन । इले विले गबले वयागु मन इन्द्रिय सुखं
 अलग्ग जुइगु खः, वयागु अन्तःकरण च्वेयागु स्थितिइ
 थ्यनीगु व मचाबले वयागु शरिर फसे ब्वयाः कालदेवलय
 छ्चने थ्यथे समाधिया वलं वयागु मन शुद्ध व शान्तिया
 स्थितिइ थ्यन । मनय् अन्तरद्वन्द सुरू जुल । इन्द्रिय सुखया
 लालसां मुक्त जुइगु वयागु ह्लापांगु बिचाः जुल । दरवारया
 पःखा पिने गन व छक्कः हे मथ्यनि अन छु दुथें धयागु

सीकेगु इच्छा यात । वयात मनूतयसं दय्कातःगु रूपेमखु
 प्रकृतिया यथार्थ रूप स्वयगु निश्चय यात । उद्यानया
 लें अशुभ दृश्यत सडकं चीके विइगु जुजुया सचेत्ताया वावजूद
 ह्तापांगुली वं छह्य बुरा जुया नं धुसिलूह्य मनू खन ।
 मेगु इले वं मरणान्त पीडां छटपटेजूह्य छह्य रोगी खन ।
 व धुंकाः छह्य मनूया मृत शरिर धोदुल । अन्तिमय् छह्य
 भिक्षुयात धोदुल । थुगु फुक्क खँ वयागु मनयात गंभिर
 विचारय् लगे याकल । वयागु मानसिक प्रवृत्ति हिल ।
 मन अशुद्धित पाखें मुक्त जुल व संस्कार लोके (मानसिक
 शक्ति तय्गु लोके) सञ्चय याःगु थःगु पारमी (पुण्यया
 शक्ति) नाप मिले जुल । उवले तक्क वयागु मन नीवरण
 पाखें मुक्त जुयाः शान्त, शुद्ध व वःलाय् धुंकूगु जुयाच्चन ।
 थ्व फुक्कं उगु चान्हे जुल गुवले वया रानी छह्य काय्,
 वयात चीगु छपु सिखः, बुइकल । तर मनया सन्तुलन
 स्यंकीगु न्ह्यागु नं खँ व मुक्त जुयाच्चन । अधिष्ठान
 पारमीतात पाखें तःधंगु निर्णयया लागि थःगु ज्यायात, व
 वं जन्म, जरा व मरणं मुक्त ज्वीगु लंपू ल्वीकेगु निश्चय
 यात । थ्व निश्चय वाचा इले याःगु खः । वं सारथि
 छन्दक यात थःह्य सल कन्थकयात तयारी याय्गु आदेश
 बिल । कलाः व मचायात विदाइया रूपे स्वयाः राजकुमार
 सिद्धार्थं संसारया व परिवारया फुक्क बन्धनत तोथुल अले
 महाभिनिष्क्रमण यात । थःगु लक्ष्य पूरा मजू तल्ले गुबलें ल्याहां
 मवय्गु किसिमं नगर पार यानाः अनोमा खुमि तरे यात ।

सत्यया खोज

थुगु महाभिनिष्क्रमणं लिपा राजकुमार सिद्धार्थ चाहिला ज्वीह्य श्रमण्या भेषे ह्लाःती पात्र ज्वनाः सम्भाव्य गुरुपिं मालेगु ज्याय् उखेंथुखें चाःहिल । निह्य प्रख्यात ब्राह्मण गुरुपिं आलार व उदकया आध्यात्मिक निर्देशने च्वन । आलारं आत्माया विश्वासे जोड बिल । भौतिक बन्धनं मुक्त जुल धाय्वं आत्मां पूर्णमुक्ति हासिल याइ धकाः स्यन । थुकिं राजकुमारयात सन्तुष्ट याय् मफुत । अनं उदकया थाय् वन, गुह्यसिनं कर्मया फल व आत्माया पूनर्जन्मयात तसकं जोड बिल । निम्हं आत्माया विषय पाखें पिने वय्मफु । अले राजकुमारयात महशुस जुल कि थ्वीके माःगु मेगु हे विषय ल्यं दनि । थम्हं हे मुक्तिया लं मालेगु लागि उपिं निम्हेसितं त्वःतल । उगु ई तक्क वं च्यागू समापत्ति सय्के धुंकूगु जुयाच्चन व भविष्य व भूतकालय् यक्व कल्प तक्क या खँ सीके फुगु क्षमता नापं फुक्क अलौकिक शक्तितय्गु अभ्यासे पारंगत ज्वी धुंकूगु जुयाच्चन । थुपिं फुक्कं लौकिक क्षेत्रय् लाना च्वन । श्रवण राजकुमार गुह्यसियागु आकांक्षा जन्म, दुःख व मृत्युया लौकिक क्षेत्रं पार तरे याय्गु जूगुलि थुपिं तःधंगु तय्गु मतलवया खँ मख्गु जुयाच्चन ।

लिपा पञ्चभद्रवर्गिय तय्सं नं वयात लिधंसा बिल गुपिं मध्ये छह्य कौण्डिन्य नांया ज्योतिष हस्तरेखा शास्त्री जुयाच्चन गुह्यसिनं व जन्म जुयाः न्यान्ह दुखुनु निश्चित रुपं बुद्ध हे जुई धकाः भविष्यवाणि याःगु खः । इपिं श्रवणतय्सं खुदँ

तक्क वयात बांलाक सेवायात । थुगु अवधि दुने थःत विभिन्न तवरं कठोर तप व अनुशासनय् तथाः कण्डै क्वे व छद्यंगु जक ल्यं दुवलेतक्क निराहार ब्रत व ध्याने संलग्न जुल । छन्हु कष्टजुयाः मुर्छा जुल । गुबले थुगु स्थिति उम्के जुल वं थःगु तरिका हीकल, मध्यम मार्ग अनुशरण यात व सम्बोधिया मार्ग कन स्पष्ट जूगु ल्वीकल ।

बुद्धत्व प्राप्त जूगु

२५६२ वर्ष न्ह्यः बैशाखया (बैशाख पुह्ली खुन्हु) सन्ध्याइले चाःचाःहिला ज्वीह्य श्रमण राजकुमार सिद्धार्थं प्राण वंसां सत्य व सम्बोधि, बुद्धत्व मलाःतले गुगुं हालतेनं मदनेगु तःधंगु अधिष्ठान यानाः थौं कन्हैया बोधगया लिकक च्वंगु निरञ्जना खुसिसिथे उरुवेला वने छमा बोधिवृक्ष क्वय् वज्राशन यानाः च्वन ।

थ्व महान घटना न्ह्यःने वया च्वंगु जुयाच्वन । श्रवण राजकुमारं मनया एकाग्रता हासिल याय्त फुक्कं मनया शक्ति छथाय्सं मुंकल गुगु सत्य ल्वीकेत अत्यावश्यक जुयाच्वन । उगु वखतय् राजकुमारं थ्वीकल कि मनयात सन्तुलित याय्गु ह्यापार्थे अःगु मजू । वयागु प्यखेरं अपाय लोकया मानसिक शक्तित उच्चलोकया मानसिक शक्तित नाप मिले जूगु जक मखुसे वयागु मनया सन्तुलनयात बारम्बार उल्टेयाना बीगु बल्लागु वाह्य हस्तक्षेपत नं दुगु जुयाच्वन । वं सामान्यरूपं प्राप्त याःगु प्रकाशया किरण

या विरोधि शक्तितय्गु (मार तय्गु) अभेद्य पिण्डया बाधा
 असाधारण जुयाच्चन शायद बुद्धत्व प्राप्त याय्गु थ्व अन्तिम
 प्रयास जूगुलि हे जुइ । अकुशल शक्तितय्गु महान नियन्त्रक
 मार लिउने हे पराजित जुल । तर राजकुमारया पुण्यया
 मानसिक शक्ति गुगु ठीक इले अवश्यनं वयाथाय् लिहां
 वय्माःगु खः उकिया बलं विस्तारं तर निश्चित रुपं मिहेनत
 याना हे वन । वसपोलं छगू प्रतिज्ञा याना विज्यात व
 वसपोलयागु दशपारमिता पूर्ण जूगु खंपि समस्त ब्रह्मा व
 देवपिन्त थुगु उच्चलक्ष्य प्राप्तयाय्गु संघर्षे सहयोग याय्त
 सःता विज्यात । थुलियाय् धुंका ब्रह्मा व देवपिंगु अति-
 शुद्ध मानसिक शक्ति नाप संयोग जुयाः वांलागु प्रभाव
 लात । खातुगु शक्तितय्गु पिण्ड, गुगु छगू समय अभेद्य
 थें च्वंगु खः कुचाकुचा जुल व मनया नियन्त्रणय् स्थिर
 प्रगतिया नापं इपिं न्हावलेंया लागि मदया वन । फुक्क
 बाधात पार जुइ धुंकाः राजकुमार थःगु एकाग्रताया शक्ति
 बृद्धि याय्गुली समर्थ जुल । मनयात पूर्ण शुद्धता, निश्चलता
 व अपेक्षाय् तल । विस्तारं वसपोलयाके विशुद्ध प्रज्ञाया
 चेतना दन । वसपोलं सामना थाय्माःगु मुख्य समस्या तय्गु
 समाधान हे प्रेरणाया रुपे वथागु चेतनाय् खनेदत । थःगु
 हे शरिरे प्रकृतिया सत्य प्रति अन्तर्मुखी जुयाः ध्यान याय्
 वं छर्लङ्ग खनेदत कि मानव शरीरे साधारणत खने दइ
 थें जाःगु सारतत्व मदु व थ्व गृष्म ऋतुइ बग्गीया घःचाः
 नं प्याहां वइगु धू या कणया सरदर १/४६६५६ बाँ

भागयागु असंख्य लाख कलाप तयगु समुच्चय बाहेक मेगु मखु । अऊ निरिक्षण याःबले वं सिन कि थ्व कलाप नं निरन्तर परिवर्तन वा प्रवाहमान जुइगु पदार्थ खः । अथे हे मन नं निरन्तर रूपे तथा अनन्त तक्क व्यक्तियाके वयाच्चवनीगु (उत्पन्न जूगु) व वनाच्चवनीगु (उत्पन्न याइगु) मानसिक शक्तितयगु प्रतिनिधि खः ।

गुबले वसपोलं थःके हे स्वत्वया भावनां पार यात (जुगु अनुभव जुल) बुद्धं उबले घोषणा याना विज्यात कि वसपोलयाके प्रज्ञा चक्षु उत्पन्न जुल, व वसपोलं समाधिया एकाग्रताद्वारा कलाप त खन, गुकी वसपोलं अनित्यया नियम तथा सारहीनताय हया विज्यात गुकियात बुद्ध धर्मं कीसं “प्रज्ञप्ति” धाई उकिं अलग्ग जुयाः “परमार्थ” वा शक्तितयगु स्वभाव वा मेगु शब्दं “अन्तिम सत्य” या स्थितिइ थ्यन ।

वथें हे वसपोलं थःके हे मन व पदार्थया निरन्तर परिवर्तन (अनित्य) या साक्षात्कार याना विज्यात व उकिया परिणाम. स्वरूप दुःख सत्ययात नं उगु हे बखते अहंभाव चूँ चूँ जुयाः सुन्य जुल, आत्म प्रतिया आसक्ति ल्यं मदुगु वा “अत्ता” या निशान मदुगु दुःखं पिनेया स्थिती (दुःख निरोधे) थ्यन । “मन व पदार्थ” वसपोलया लागिं फुस्तुगु कार्यकलाप थें जक जुल, गुगु न्हाब्लें कारण व असर या नियम व प्रतित्य समुत्पादया क्षेत्र दुने परिवर्तन जुयाच्चवनी । सत्य साक्षात्कार जुल । अले भावी बुद्धयाके दइगु गुणत

विकसित जुल व वैशाख पुह्लिया सुथे तक्कं वसपोलयाके पूर्ण सम्बोधि दत्त । “धात्थे हे राजकुमार सिद्धार्थं सम्येक सम्बोधि प्राप्त याना विज्यात । बुद्ध, जाग्रत, सम्बुद्ध, सर्वज्ञ जुल । वसपोल गुगु किसिमं जाग्रत जूगु खः, उगुनाप तुलनायाय् बले मेपिं फुक्कं द्यना च्वंपिं अले ह्यगसेम्हंका च्वंपिं जुयाच्चन । वसपोल गुगु किसिमं सम्बुद्ध खः, उगुनाप तुलनायाय् बले फुक्क मन्तूत ठक्कर नया च्वंपिं व अन्धकारय् वास फवास याना च्वंपिं खः । वसपोलं गुगु ज्ञान स्यूगु खः उगुनाप तुलनायाय् बले मेपिं मन्तूतय्सं सःगु फुक्क खँ छगू किसिमं अज्ञान खः ।

मय्जु तथा सज्जन पिं ! जिं थौं छिकपिनिगु यक्व ई काय् धुन । धैर्यपूर्वक न्यनादीगुलिं जिं छिकपिं फुक्क सित धन्यवाद वी । जितः थ्व प्रवचन बीगु अनुज्ञा (अनुमति) व्यूगुलिं चर्चया पादरीयात्त नं धन्यवाद वी हे माः ।

Dhamma ★ Digital

२. बुध्द धर्म छु खः ?

वंगु आइतवार खुन्हु जि छिकपिन्त बुद्धत्व प्राप्ती तकयागु बुद्धया जीवनी तसकं संक्षिप्तं न्हय्थना । थौं जि वसपोलया शिक्षा छु खः धैगु खँ कने तेना । भगवान बुध्दं कना विज्यागु उपदेशयात सुत्र, विनय व अभिधर्म धकाः स्वंगू पिटकय् विभाजन यानाः संरक्षण याना तःगु दु । त्रिपिटक पालि ग्रन्थत यक्व भागय् (volume) दु । गुगु सललं छक्वः ब्वना यंकेत छह्य जेहेन्दार पालि विद्वानयात नं छुं महिना लगेजुइ । उकिं जि थौं भगवान बुद्धया मूलधर्म या मुख्य मुख्य खँ जक कनेगु विचायाना ।

. भगवान बुध्दं धर्म प्रचारयाय्गु ज्याय् लगेजुइ न्ह्यो, बोधिवृक्षया मूले ७ (न्हय्नु) व मेगु सत्तिक च्वंगु खुगू थाय् प्रत्येके ७/७ (न्हय्नु/न्हय्नु) यानाः ४६ (पीगुन्हू) तक लगातार परमार्थ सत्य (अन्तिम सत्य) या तसकं सुक्ष्म समस्या मा मां क्वथिक स्व स्वं व निर्वाणया शान्ति सुख अनुभव यायां मौन ध्याने च्वना विज्यात । गुबले पढानया नियम (सम्बन्धयागु नियम) गुकिइ विचाःया क्षण तय्गु बिचे अनगिन्ति तरीकायागु थवंथव तया च्वंगु सम्बन्ध

यात नं कयाः उगु नियमया सम्पूर्णं ज्ञानं बांलाक हासिल
 याना विज्यात, वसपोलया शरीरं तसकं थोगु छवण्ण रश्मि
 पिहां वयाः विस्तारं वसपोलया छ्यने छचाखेरं छवणं रश्मि
 या मण्डलं घेरे याना च्वन । वसपोलं न्हेनू न्हेनु न्ह्यकः तकं छुं
 हे मनसे ध्याने च्वना विते याना विज्यात । ४६ (पीगुन्हू)
 तकं मनसे च्वनेगु धयागु कीगु क्षमतां बिलकुल पिनेयागु
 खँ खः । वास्तविकं खँ थ्व खः कि वसपोल उगु पूरा
 समय मानसिक भूमि च्वना विज्यागु खः, गुगु सामान्य
 मनूत च्वनीगु भौतिक भूमि स्वयाः सीदय्कपाः । सूक्ष्म भौतिक
 ब्रह्मालोकया सूक्ष्म भौतिक काय जुया च्वं पि ब्रह्मापिनि
 जीवन प्रवाह भौतिक आहारं निर्वाह मयासे ध्यान प्रीति
 याइ । गुगु प्रीति हे छगू आहार तत्व जुया च्वन । अथे
 हे भगवान बुद्धयात नं जूगु खः । थुलिमछि ताहाकः गु
 ई तक वसपोल भौतिक भूमि मखुसे मानसिक भूमि च्वना
 विज्यागु जुया च्वन । थुखेपाखेया अनुसन्धान यागु अनुभवं
 कीत दृढरूपं विश्वस्त याइ कि बुद्ध थें जाः ह्य उच्च बौद्धिक
 व मानसिक ज्ञान या विकास जुइ धुंकुह्यसिया निर्मित
 थ्व खँ सम्भव खः ।

बुद्धत्व प्राप्त यानाः ५० (न्येन्हू) दु खुन्हू सुथय् वसपोल
 च्वना विज्यागु ताहाकः गु ध्यानं दना विज्यात । वसपोल
 थाके जूगु त्यानुगुलि मखुसे मानसिक भूमि वसपोल मखे धुंकुगुलि
 वसपोलयात नयेगु इच्छा जूगु खः । उगु हे समय विदेशया
 निह्य व्यापारीत उरुवेल जंगलं गाडाय आपालं माल-

सामान तथाः वया च्वंगु खः । ह्लापा छगू जन्मे इमि
थःलाना च्वंह्य वनदेवतां इमित ध्यानं नकतिनि दना
विज्याह्य सम्यक् सम्बुद्धयात आदरभक्ति तथा दर्शन याय्गु
सुक्काव विल । उकथं खुगू वर्णया रश्मि जाज्वल्यमान
जुया विज्याना च्वंह्य बुद्धयाथाय् इपि वन । इमिसं थःगु
भावनाया बेग रोकेयाय् मफुत । इमिसं बुद्धया न्ह्योने भाव
व भक्ति दण्डवत् यात अले कस्ति व सत्तु बुद्धया प्रथम
भोजनया निम्ति दान यात । इपि बुद्धया शरण वःपि
उपासकया रूपे स्वीकार याना विज्यात । पुजा याना
तय्गुया लागि छुं चीज विया विज्याहुँ धकाः विन्ति यासेलि
भगवान बुध्दं छ्यने च्वंगु च्यापू सँ इमित विया विज्यात ।
छिकपि थ्व खँ न्यना आश्चर्य चायफु कि थुपि निहा
व्यापारित उक्कलाप-थौकन्हेया रंगुननगर गन आ छिकपि
च्वना च्वंगु दु, यापि तपस्स व भल्लुक खः । प्रसिद्धगु
स्वेडगोंचैत्य गन छिकपि फुक्कं काय् धुंकल हे जुइ, अन
बुद्धया च्यापू सँ २५४० दँ ह्लापा उक्कलापया जुजुं थःगु
हे निर्देशनं स्थापना याःगु खः । लिपाया बौद्ध जुजुपिसं
थ्व चैत्ययात थौतक संरक्षण व जिर्णोद्वार यानाः वया
च्वंगु दु । अभाग्य खः, थुपि निहा उक्कलापया व्यापारीत,
गुह्यसित बुद्धया ह्लापांया उपासक (शिष्य) जुइगु सौभाग्य
मिलेजुल; इपि खास ब्यवहारय् बुद्ध धर्मया रस, गुगुलि
जक इमित दुःखं व मृत्यु मुक्त जुइ, उकीयागु स्वाद बिना
हे सिर्फ श्रद्धां जक उपासक जूपि जुल । श्रद्धा ह्लापां

माःगु खः । श्व खँय् छुं शंका मद्दु, तर धर्मयात व्यवहारय्
 छद्दलेगु हे धात्थें मुख्यगु खँ खः । उकिं बुद्धं धयाः
 विज्यागु दु- प्रत्येक मनु नं थःमहं हे ज्या यायेमा- बुद्ध
 पिसं लँ जक क्यना विज्याइ ।”

बुद्धया उपदेश

शब्द कोषया अर्थ अनुसार “बुद्ध धर्म” धर्म मखु
 छायाधासा मेगु धर्मय् थें थुकी केन्द्र बिन्दु इश्वरे मखु ।
 धात्थें धाय्गु खःसा बुद्ध धर्म नैतिक, भौतिक व मान-
 सिकताया नियम लिसे मिलेजुया च्वंगु दर्शन व्यवस्था खः ।
 थुकिया लक्ष्य “ दुःख व मृत्युया अन्त ” खः ।

धर्मचक्र प्रवर्तन सूत्र (धर्मया चक्र न्ह्याकेगु लागिजा
 उपदेश)- वसपोलयागु ह्लापांगु उपदेशय् भगवान बुद्धं
 स्यना विज्यागु प्यंगु आर्यसत्य, थुगु दर्शन व्यवस्थाया जगया
 रूपे मूल आधार जुया च्वंगु जुल । वास्तवय् प्यंगु आर्य
 सत्य मध्ये ह्लापायागु स्वंगूलि बुद्धया दर्शन छु खः धकाः
 प्रतिपादन याःसा प्यंगुगु (आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग, गुगु
 नैतिकता व दर्शनया नियम खः ।) सत्य लक्ष्य प्राप्तिया
 लँया रूपे ज्या याइ । श्व ह्लापांगु उपदेश सत्य लुइकेगु
 ज्याय् जूसांनिसेंया वसपोलया ह्लापाया पासापि कौडण्य
 प्रमुख न्याह्य ऋषिपित विया विज्यागु खः । कौडण्य
 धर्मयात व्यवहारे छद्दलाः अर्हत् (शुद्ध मनु, गुमस्या फुककं
 बन्धन पाखें पार जुया काल) जूह्य बुद्धया न्हापांहा शिष्य

जुल ।

आः की, प्यंगू आर्य सत्यया खँय् वय् । इपिं खः—

(१) दुःख सत्य (२) दुःख समुद्रय सत्य

(३) दुःख निरोध सत्य (४) दुःखया अन्तयाय्गु मार्ग

सत्य

बुद्धया मूलभूत दर्शन पूर्णरूपं श्वीकेत दुःख सत्य साक्षात्कार याय् मागुली जोड बिया तःगु दु । थुगु खँ श्वीका बिइत भगवान बुध्दं समस्यायात निगू दृष्टिकोणं सुल्केयाना बिज्यागु दु ।

ह्लापांगु तर्कया प्रकृया । वसपोल थः शिष्यपित ध्वाश्वीका बिज्यात कि जीवन छगू संघर्ष खः, जीवन दुःख खः, जन्म जुइगु दुःख खः, बुढा जुइगु दुःख खः, रोगी जुइगु दुःख खः, सीगु दुःख खः । अर्थेसां इन्द्रिय सुखया प्रभाव मनूतय्के थुलितक लात कि इमिसं सामान्यत थःत ल्वमंकेत तकं तयार जुल । थुलि तक कि इमिसं लिपा छु बहुमूल्य अवसर चुके याये मालीतिनि धयागु खँ नं ल्वमंकी । छक बिचाः याना दिसें गर्भावस्थाया जीवन गथे च्वं ? जन्म जुसांनिसें मचा म्वायेत गुकथं संघर्ष याय्मा, मनू जुयाः मसीतले वं छु छु संघर्ष याना च्वनेमा । छिकपिसं बांलाक कल्पना याय्फु जीवन छु खः । जीवन धात्थें दुःख खः । गुलि थः प्रति अप्वः आसक्त जुइ उलि हे दुःख तःधनी । वास्तवय् मनूतय्सं भोगयाना वनिगु कष्टः दुःखत अन्धकारय् गुबलें गुबलें त्वइगु क्षणिक जःथें जाःगु धीवा वइन्द्रिय सुःखया पक्षय् ववतेला तइगु खः ।

तर सत्ययात त्वयुया तइगु मोह (भ्रम) मडुगु जूसा वं निश्चय नं “जीवन, दुःख व मृत्यु” या चक्रं मुक्ति ज्वीगु ज्या मालीगु खै ।

मेगु (निगुगु) बुध्दं थः शिष्यपित थुइका बिज्यात कि मानव शरीर उत्पन्न जुइवं नष्ट जुया वनीगु कलाप (आणविक इकाईत) पाखें दया च्वंगु खः । प्रत्येक कलाप थुपि प्राकृतिक तत्व पाखें दया च्वंगु पिण्ड खः—

(१) पृथ्वी तत्व	(५) वर्ण
(२) जल तत्व	(६) गन्ध
(३) अग्नि तत्व	(७) रस
(४) वायु तत्व	(८) ओज

ह्लापांगु प्यंगु तत्वयात महाभूत धाइ, गुगु कलापय् प्रमुख जुइगु मूल भौतिक तत्वत खः । मेगु प्यंगु सहायक जक खः, गुगु ह्लापायागुलिइ लिधंसा कयाः उत्पन्न जुइ । कलाप भौतिक जगतय् खने दइगु सूक्ष्मतम (इकसिवे चीधंगु) कग खः । च्यागु स्वभाव-तत्वत मिले जुइवं तिनि छगु कलाप अस्तित्वय् वइ । मेकथं धाःसा थुपि च्यागु स्वभाव तत्व तयेगु सह-अस्तित्वं छगु पिण्ड बने जुइ, गुकियात बुद्ध धर्मय् कलाप धकाः धाइ । बुद्धया धापू कथं थुपि कलापत निरन्तर परिवर्तन व प्रवाहया स्थितिइ लाना च्वनी । इपिं मैनवत्ती वा विजुलीया चीमयागु जःथें शक्तिया प्रवाह वाहेक मेगु छुं मखु । फ़ीसँ धाइगु थ्व शरीर खने दुथे च्वंगु छगु सत्ता मखु तर जीवन शक्तिया

सह-अस्तित्व नापनापं दुगु पदार्थया छगू निरन्तरता जक खः ।

साधारण मनूया निति न कुचा अचल खः । वैज्ञानिक तय्सं स्यू कि थ्व निरन्तर परिवर्तन वा प्रवाहया स्थितिइ लाना च्वंगु इलेक्ट्रोनं दया च्वंगु खः । छकू न यागु कुचाला थथे धाःसा म्वाना च्वंपि प्राणी, धायनु मनूतयगु शरीर गथे जुइ ? मानव शरीरया दुने जुया च्वंगु परिवर्तन अक ग्यानापु जुइमा । छु मनू खं थःके दुने कम्प जुया च्वंगु क्कनक्कनाहत यात चाःला ? छु परिवर्तन व प्रवाहया स्थितिइ लाना च्वंगु दु धकाः स्यूह्य वैज्ञानिकं गबलें चाःला कि वया थःगु शरीर शक्ति व क्कनक्कनाहत खः धकाः । थःगु शरीरे शक्ति व क्कनक्कनाहत जक खः धैगु अन्तर्मुखी जुया स्वइह्य मनूया मानसिक प्रवृत्तिइ छु प्रभाव लाइगु जुइ ? प्याःचाः लंकेत छम्हेस्या अःपुक गांया बुँगाःचां छगू ग्लास लः त्वने फइ । वयागु मिखा माइक्रोस्कोप थें शक्तिशाली जूगु जूसा वं वहे लः त्वनेत निश्चय नं हिचकिचे जुइ, गुकिइ माइ-स्कोपं तःधि याना तःपि कीत खनी । अथे तुं गुबले थःगु दुने हे निरन्तर परिवर्तनया (अनित्य व अस्थायी) साक्षात्कार जुइ, दुने यागु आणविक इकाईया घर्षण ,क्कनक्कनाहत व जःया सूक्ष्म अनुभवया परिणाम स्वरूप वं अवश्यनं दुःख सत्य यथार्थ रुपं खनी । दुने पिने निखें फुक्क दृष्टिकोणं व अन्तिम सत्यया रुपे जीवन धात्थें हे छगू दुःख खः ।

भगवान बुध्दं स्यना बिज्याथें जब जि जीवन दुःख

खः धकाः धाय्, अथे जूसा जीवन दुःखदायी खः, जीवन
 म्वाय्गु लायक मजू, हानं बौद्ध बिचाः कथं दुःख भयंकर
 खः, गुकि मनासिव कथंयागु सुखी जीवनया मौका तकनं
 बीमखु धकाः बिचाः याना, ग्याना, बिस्युं वनादी मते ।
 सुख छु खः ? भौतिक जगतय् विज्ञानं हासिलयाःगु उपलब्धि
 छु संसारया मनूत सुखि जूला ? इमिसं गुबलें गुबलें इन्द्रिय
 सुखत प्राप्त याइ तर ह्लापां छु जुइ धुंकल व लिपा छु जुइतिनि
 धयागु पीरं इमिगु अन्तर मनय् सुखमदु । छाय् ? छाय्धासा
 मनूतय्सं पदार्थय् प्रभुत्व जमय् याय् धुंकूसां नं आः तक मन-
 यात प्रभुत्व जमय् याय् मफुनी । इन्द्रिय पाखें दइगु सुख,
 दुनेयागु मनया शान्ति पिहाँ वइगु प्रीति गुगु कि बौद्ध ध्यानया
 प्रकृयां प्राप्त याये फु, नाप तुलना याय्बले छुं मखु । थःगु म्हय्
 वयाच्वंगु चासुकै यात होस तथा चासुंम्वया सुख ताइह्य
 घोरीया थें इन्द्रिय सुखया न्ह्याने व ल्यूने दुःख व कष्टत
 वयाच्वनी, जत्र कि ध्यानं प्राप्त जुइगु प्रीति निखेपाखें दुःख
 व कष्टं मुक्तगु खः । इन्द्रिय क्षेत्रं स्वयादीपि छिकपित
 ध्यान प्रीति गुजागु खः धयागु खँ थ्वीके थाकुइ फु । तर,
 जि स्यू, तुलनात्मक मूल्यांकनया लागि छिकपिसं नं अनुभव
 याये फु, थुकिया सवा नं काये फु । उकि बुद्ध धर्म दुःखया
 दिवास्वप्नय्, दुःख विइकिगु खँ जक स्यनी धकाः छिकपिसं
 छुं कथं अनुमान यानादी म्वाः । तर जित विश्वास याना
 दिसँ कि थुकि छिकपित साधारण जीवनया अवस्था पाखें
 मुक्त जुइगु अवसर बी, गथे पलेम्वौ घच्चाइपुसे च्वंगु

वातावरणं मुक्त जुया स्वच्छ लःया पुखुली च्वना च्वनी ।
 थुकिं छिकपित अजागु “ दुनेनिसेंया शान्ति ” बी, गुकिं
 छिकपि “ह्लिया ह्लिथंयागु जीवनया दुःख” पाखें जक मखु,
 वरु विस्तारं व निश्चय रूपं “जीवन, दुःख व मृत्यु”
 या घेरा पाखें नं मुक्त जुया च्वने फइ ।

अथेसा दुःख उत्पतिया कारण छु खः ? बुध्दं धयाः
 विज्यात कि थुकिया उत्पतिया कारण तृष्णा खः । इच्छाया
 पुसा छक्वः पिइवं कि त शक्तिया लागि कि त भौतिक लाभया
 लागि लोभ दया वइ, गुकिं तृष्णा वा लालसा वृद्धि याइ ।
 व मनू गुम्हेसिके थ्व पुसा पिनातःगु दइ, व मनू तृष्णाया च्यः
 जुइ, अले अन्तिम ई मवतले इमिनाप पलाः न्ह्याकेत वइत
 स्वभावं है मन व शरीरया कडा परिश्रम याके यंकी । वइके
 दुगु लोभ (इच्छा) व दोषं (क्रोध) प्रेरित याना जुइगु वइगु
 हे ज्या, बचन व विचाः पाखें उत्पन्न अकुशल मानसिक शक्तिया
 सञ्चय निश्चय रूपं यायेमाली ।

हानं दार्शनिक दृष्टि थ्व मानसिक शक्तिया कर्म (संस्कार)
 खः गुकिं थ्व उत्पन्न यानाः च्वंहा मनूयात यथासम्य
 प्रतिक्रिया याकि अले मन व पदार्थया प्रवाहं अभ्यन्तरे दुःख
 उत्पति जूगुया जिम्मेवार वहे जुइ ।

दुःख निरोध पाखे यंकीगु लँपु (मार्ग)

अथेसा दुःख निरोध पाखे यंकीगु लँपु छु खः ? व
 लंपु भगवान बुध्दं वसपोलयागु ह्लापांगु उपदेशया सिल-
 सिलाय् क्यना विज्यागु “आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग” सिबाय्

मेगु छुं हे मखु । थुगु आर्यं अष्टाङ्गिक मार्गं शील, समाधि
व प्रज्ञा कथं स्वंगू मुख्य चरण्य् विभाजनं याना तःगु दु ।

शीलः-

- १) सम्यक् वचन
- २) सम्यक् कर्मान्त
- ३) सम्यक् आजीविका

समाधिः-

- १) सम्यक् व्यायाम
- २) सम्यक् स्मृति
- ३) सम्यक् समाधि

प्रज्ञाः-

- १) सम्यक् संकल्प
- २) सम्यक् दृष्टि

शीलः- शीलया स्वंगू पक्षत दुः-

- (क) सम्मा वाचा - सम्यक् वचन
- (ख) सम्मा कर्मान्तो - सम्यक् कर्मान्त
- (ग) सम्मा आजीवो - सम्यक् आजीविका

(क) सम्यक् वचनया अर्थं थुजागु वचन खः
गुगु सत्य, लाभप्रद जुइमा अले दुष्टतापूर्णं
जुइ मज्यू ।

- (ख) सम्यक् कर्मान्तया अर्थ—नैतिकताया मूलतत्त्व गुगु स्यायेगु, खुइगु, ब्यभिचार यायेगु व अय्ला थ्वं त्वनेगुया विरुद्धे खः ।
- (ग) सम्यक् आजीविकाया अर्थ— दास व्यापार, शस्त्र अस्त्रया उत्पादन लठ्ठ जुइक काय्योगु पदार्थ मीगु थें जाःगु, गुकिं फुक्क प्राणी-पिन्त दुःख वृद्धि जुइ अजागु ज्या त्वता मेगु जीवन हनेगु लँपु खः ।

थुपि सामान्य कथं बुध्दं थःगु ह्लापांगु उपदेश्य कना विज्यागु नैतिकताया नियम खः । लिपा वसपोलं भिक्षुपि व उपासकपित थी थी नियम दयेका विज्यात । भिक्षुपित छु नियम दयेका विज्यात धयागु खँ कनाः जि छिकपिन्त दुःख विइ मास्ते मवः । जि छिकपिन्त बौद्ध उपासक पिनिगु निति दयेका विज्यागु शील वा नैतिकताया नियम जक कने । थुकियात पञ्चशील धाइ गुगु थुकथं खः—

- (१) पाणातिपाताः— सुनं प्राणीयात स्यायेगुलिं अलग्ग जुइगु जीवन फुक्क प्राणिपिनिगु निति दकसिवे मूल्यवान खः थ्व नियम विया विज्यावले बुद्धया करुणा फुक्क प्राणिपिनिगु प्रति फिजे जुगु खः ।
- (२) अदिन्नादानाः— मविइकं काय्गु वा खुया काय्गुलिं अलग्ग जुइगु थुकि अनुचित

रुपं प्राप्त यायेगु वामलागु इच्छात पनेगु
ज्याः याई ।

(३) कामेसुमिच्छाचाराः— ब्यभिचारं अलग्ग
जुइगु । मनूतय् योनया इच्छा सुषुप्त
खः । प्राय फुकसिया लागि थ्व पनेमफैगु
खः । उर्कि गैरकानूनी यौन सम्बन्ध बुध्दं
निषेध याना विज्यागु दु ।

(४) मुसावादाः— मखुगु खँ ह्लायगुलि अलग्ग
जुइगु । सत्यया मूल तत्वयात वचनया
माध्यमं पूवकेत थ्व शील समावेश याना
विज्यागु खः ।

(५) सुरामेरयः— सुरापानं अलग्ग जुइगु ।
(सुरापानं याना मनूतयेत सत्य साक्षात्कार
याय्गुया लागि माःगु मनया दृढता व
तर्कया शक्ति नाश याइ ।)

उर्कि पञ्चशीलया उद्देश्य काय् कर्म व वचीकर्म यात
वसय् काय्या लागि अले समाधि (मनया सन्तुलन) या
आधारया ज्या काय्या लागि नं खः ।

समाधि

भाजु व मय्जुपि ! आ फी बुद्ध धर्मया मानसिक पक्षय्
वय् । जितः विश्वास दु गुकिइ छिकपिन्त तःधंगु उत्सुक जुइ ।
आर्य अष्टाङ्गिक मार्गया निगूगु चरण समाधिलय् थुपि
खँत दुथ्याना च्वंगु दु ।

- क) सम्मा वायामो - सम्यक् व्यायाम
 ख) सम्मा सति - सम्यक् स्मृति
 ग) सम्मा समाधि - सम्यक् समाधि

सम्यक् व्यायाम सम्यक् स्मृतिया निरिति ह्यापांगु आवश्यकता खः । गुबलेतक थःगु धेधेचूगु व अस्थिर मनयागु धेरा चिवालायायगु दृढ प्रयत्न याइमखु, उबलेतक सुनानं उगु सम्यक् स्मृति हासिल यायेगु आशायाय फइमखु, गुगु सम्यक् स्मृति सम्यक् समाधि दयका एकाग्रता व उपेक्षाया स्थितिइ ध्यंकेत ग्वाहाली विइ । थुगु स्थितिइ हे चित्त निवरण पाखें मुक्त जुइ, अले दुनेंपिने प्रकाशमय जुया शुद्ध व शान्त जुइ । थुजाःगु स्थितिइ चित्त शक्तिशाली व ज्वाज्वल्यमान जुया च्वनी । पिने पाखे, थुक्रिया प्रतिनिधित्व प्रकाशं याइ, गुगु कि नगु (तारा) निसें कया सूर्य तकया मात्राय (degree) फरक जुया च्वंगु प्रकाश नापं खनीगु सिर्फ मानसिक प्रतिविम्ब जक खः । साधारण अर्थय थुगु जः गुगु पूर्णअन्धकारे नुगः मिखाया न्ह्यने प्रतिविम्बित जुइ, व चित्तया शुद्धता, शान्तिपन अले समताया प्रतिरूप खः ।

हिन्दू तय्सं थुक्रिया निरिति कुतः याइ । प्रकाश पाखें शुन्यथाय वनेगु व लिहांवयगु धात्थेंगु ब्राह्मणीय खः । प्रकाशमय शरीरया खँ “ The New Testament in Mathews ” लय च्वयातःगु दु । थ्व हे अजुचायापुगु जः या लागि रोमन क्याथोलिक पादरी तय्सं ह्लिथं ध्यान याना च्वंगु खँ नं क्रिस्सँ न्यना । पवित्र कुरानं नं “दैवि प्रकाशया साक्षात्कार” यात

प्रमुखता ब्यू ।

प्रकाशया मानसिक प्रतिविम्बं दुने मनयागु शुद्धता क्यनी, अले व मनया शुद्धता धार्मिक जीवनया सार खः । चाहे व बौद्ध ज्वीमा, हिन्दू, क्रिश्चियन वा मुस्लिम हे थः जुइमा । वास्तव्य मनया शुद्धता हे फुक्क धर्मया दकसिवे तधंगु मिलेजूगु मापदण्ड खः । प्रेम गुगु मानवतय्गु एकताया छगू जक साधन खः सर्वोपरी जुइमा, गुबलेतक मन परिशुद्ध जुइ मखु उबलेतक थथे जुइ फइमखु । मेपिनि असन्तुलित मन सन्तुलित यायेत छगू सन्तुलित मनयागु हे आवश्यक जू । “गथे छह्य वाणकारकं थःगु वाण तप्यंकि, छह्य बुद्धिमान मनू खँ कम्पित व अस्थिरगु थःगु मनयात तप्यंकी गुगु कि रक्षा यानातय् व वशय् तय् थाकूगु खः । थथे बुध्दं धया विज्यागु दु । भौतिक शरीरया व्यायाम थें मनया व्यायाम नं आवश्यक जू । अथे खसेलि मनयात छाया व्यायाम मयाकेगु ? व थुकियात छाया शुद्ध व वलवान मयाय्गु ? गुकिंयाना “ध्यानया आन्तरिक शान्ति” छिकपिसं अनुभव याये फइ । दुनेया शान्ति मनयात प्याका विइवं, छिकपिं धात्थें हे सत्यया ज्ञान पाखें न्ह्यबवाइ ।

विश्वास याना दिसँ वा मयाना दिसँ, थ्व जिमिगु अनुभव खः कि सुनानं शुद्ध आसयं परीक्षण काल तकया निरति गुरू प्रति समर्पित जुईत तयार जूय्वं न्ह्यागु धर्म वा जातीयाह्य जूसां सही कथं लँ क्यनिह्य गुरूया निर्देशने च्वना न्ह्यामेस्थानं थ्व आन्तरिक शान्ति व प्रकाश सहित यागु मनया शुद्धता काय्फु ।

लगातार अभ्यास याना: गुबले सुनानं मनयात पूर्णरूपं
 विजय याइ, उह्य ध्यानया स्थितिइ दुहांबने फइ, अले
 विस्तारं समापत्ति प्राप्त यायेत थ: थमंतुं विकास याइ,
 गुगु समापत्ति जुजु शुद्धोदनया गुरू कालदेवल ऋषियागु
 थें जागु अलौकिक शक्तित वयात दइ । निश्चय नं थ्व तपय्
 च्वनेत मनुतय्गु थसं तापाक च्वना यथार्थ रूपं कुतः
 यायेमा । तर इमिगु लागि थ्व तसकं खतरनाक ज्वी, गुह्यसिके
 लालसाया चि ल्यं दयाच्चवनी । न्ह्यागु हे जुइमा, लौकिक
 क्षेत्रय् अलौकिक शक्तित विइगु थुजागु अभ्यासयात बुध्दं
 उत्साह विया विमज्या । भगवान बुद्धया, समाधि विकास
 याकेगुया छगू हे जक उद्देश्य, सत्य साक्षात्कार यायेत
 मदयेक मगागु मनया बल व शुद्धता हासिल याकेगु लागि
 हे जक खः ।

बुद्ध धर्मय् ४० (पीगू) प्रकारया समथ भावनाया
 कर्मस्थान दु, इपिं मध्ये दकसिवे महत्वपूर्णगु श्वास दुहां
 वइगु व श्वास पिहां वनिगुलीं एकाग्र यायेगु आना पाना
 खः गुगु कर्मस्थान सकल बुद्धपिसं अनुशरण याना विज्यागु
 खः ।

प्रज्ञा

भाजु मय्जुपिं, जिं आः आर्य अष्टाङ्गिक मार्गया
 स्वंगूगु चरण बुद्ध धर्मया दार्शनिक पक्ष पञ्जा (प्रज्ञा)
 वा ज्ञानया वारे कने ।

प्रज्ञाया निगू पक्षत थुकथं खः-

(क) सम्यक् दृष्टि

(ख) सम्यक् संकल्प

सत्ययात सम्यक् दृष्टि थुइकेगु बुद्ध धर्मया लक्ष्य व उद्देश्य खः । अले सम्यक् संकल्प, सत्यया साक्षात्कार यायेत, दुने पिने निखें पाखें मन व पदार्थया विश्लेषणात्मक अध्ययन खः ।

द्धिकपिसं नाम व रुपया बारे यक्व न्यनादी धुकल, जि आः थुकिया व्याख्या याये ।

छुं नं आरम्भण पाखे क्वच्छुइगु वानि दुगुलि थुकियात नाम धाःगु खः । निरन्तर हिला वनाच्चनीगु अनित्य स्वभावया कारणं रुप धागु खः । अंग्रेजी नाम व रुपया दकले लिक्कगु अर्थ मन व पदार्थ (mind and matter) खः । जि लिक्कसं लाःगु धकाः धयागुया कारण थुकिया पाय्छिगु अर्थ थुपिं मखु ।

धात्थें धाय्गु खःसा थुमित नाम धाई, (क) विज्ञान (ख) वेदना (ग) संज्ञा (घ) संस्कार । थुपिं नाप भौतिक जगतया रुप नं तया, वयात पञ्च स्कन्ध धाइगु खः । थ्व हे पञ्च स्कन्धयात हे भगवान बुद्धं सारांशय् संसारया फुक्क मानसिक व भौतिक गतिविधि धया विज्यागु खः, गुगु वास्तवय् मन व पदार्थया सह-अस्तित्वया निरन्तरता खः । तर गुगु साधारण मनूया निर्ति वयागु व्यक्तित्व वा अहम् खः ।

सम्यक् संकल्पय, उगु ई तक्क समाधिया शक्तिशाली
एकाग्रता दयेधुंकुह्य शिष्यं थःके हे थःगु ध्यान मुंकिइ अले
अन्तरमुखी ध्यानं ह्यापालाक रुप (पदार्थ) व लिपा नाम
(मन व मानसिक तत्वत) या स्वभावतय्त् थी थी याना
क्वथिक स्वयाः अध्ययन याइ वं कलापतय्गु अनुभव याइ
व बारम्बार कलाप-तय्गु यथार्थं स्वरूप नं खनी । वं नाम व रुप
नितां हिलावं च्वनीगु, अस्थिर व क्षणभङ्गुर खः धकाः
महसूस नं याइ । वयाके समाधिया शक्ति अप्वः दया
वःलिसे वयाके शक्तिया स्वभाव ह्यापासिकें स्पष्ट जुजुं वइ ।
पञ्चस्कन्ध “कारण व असर” या नियमय् दुने लाना च्वंगु
दुःख खः धैगु धारणां (विश्वासं) व पुला वने फइमखु ।
वयात आः विश्वास लगय् जुइ कि दुने पिने धात्थें फुक्कं
दुःख हे खः । अले अहम् धयागु छुं वस्तु दुगु हे मखु ।
वं दुःखं मुक्तगु अवस्थाया इच्छा याइ । थुगु कथं वं
अन्तिमय् दुःखया घेरां मुक्त जुया लौकिकं लोकोत्तर अवस्थाय्
न्ह्याई अले आर्य पिनिगु ४ (प्यंगूगु) चरणया ह्यापांगु
चरण श्रोतापन्न स्थितिइ दुहांवनी । उगु वखतय् व (क)
अहमत्व (ख) शंका (ग) शीलव्रत परामसं पाखें मुक्त
जुइ । निगूगु चरण सकृदागामी खः गन ध्यनेवं कामच्छन्द
व ब्यापाद शिथिल जुइ । स्वंगूगु चरण अनागामी ध्यने
धुंका वयाके काम व क्रोध दइमखुत । अन्तिम लक्ष्य
अर्हत्वया प्राप्ति खः ।

मनू जुयानं न्ह्याम्हं आर्यं श्रोतापति फल आदिलय्

थम्हं माक्व पटक थ्यंकाः निर्वाण गथे खः धकाः अनुभव याये फु, गुगु अनुभवं वयात “दुनेया निर्वाण शान्ति” विइ ।

थ्व “दुनेया शान्ति” गुगु निर्वाण समान खः उकिया जो छुं मदु, छायाःसा थ्व लोकोत्तर खः । समाधिया खँया सिलसिलाय् जि ह्लापा धयागु ध्यानया “दुनेया शान्ति” थुकि नाप दाँजय् यायेबल्य् ल्याय् मदुगु सरह खः छायाःसा “दुनेया निर्वाण शान्ति” ३१ (स्वीछगू) भूमिया घेरां नं पिने यंकी, “ ध्यानया दुनेया शान्ति ” वयात अळ थुपि भूमि दुनेयागु ब्रह्मायागु सूक्ष्म लोक्य् तया तइ ।

भाजु व मय्जु ! छगू हे जक शब्द अप्वः धाय् । जि छु धया व सिर्फ बुद्ध धर्मया छुं मूलभूत पक्षया खँ जक खः । जितः दुगु समयया दुने, जि फयांफतले स्यूगु छिकपिन्त कने धुं थें च्वं ।

प्रकाश सहित यागु मनया शुद्धताया स्थितिइ थ्यंकेगु,
इच्छा मुताविक ध्यानया अवस्थाय् वनेगु,
थम्हंतु “दुनेया निर्वाणया शान्तिया” अनुभव यायेगु,
थुपिं फुक्कं छिकपिसं काय् फइगु खः

अथे जूसा छिकपिनि धर्मया क्षेत्र्य् लाःगु कमसेकम पहिलाया निगूया लागि सां छाया कुत मयायेगु । छिकपिन्त माःगु सहयोग बीत जि तयार दु ।

धैर्यपूर्वक न्यना दिइगुलिं छिकपिन्त हानं छकः जिगु कृतज्ञता व्यक्त याये । कृपापूर्णया अनुज्ञाया लागि चर्चया पादरीयात्त नं धन्यवाद दु ।

३. बुद्ध धर्म छु खः ?

१४ अक्टोबर १९५१ प्रवचन- ३.

चिकिहाकय्क जूसां प्रतीत्य समुत्पादया नियम व पट्टानया नियम उल्लेख मयाय्कं “ बुद्ध धर्म छु खः ? ” धयागु विषयया जिगु प्रवचन पूवनी मखु ।

थ्व लुमंका बी कि जिगु ह्यापांयागु प्रवचनया सारांशय् जिं चाः चाः हुला जुइह्य श्रवण राजकुमार सिद्धार्थं गुकथं सत्य साक्षात्कार यात अले बुद्ध जुल धयागु खँ कना । लुमंकेया लागि जिं हानं छकः दोहरय् याये ।

“धात्थें हे राजकुमार सिद्धार्थं सम्यक् सम्बोधि लानाः जाग्रत, सम्बुद्ध, सर्वज्ञह्य बुद्ध जुया विज्यात । वसपोल बुद्ध गुगु किसिमं जाग्रत जूगु खः उगु नाप दांजय् याये बलय् मेपिं फुक्क घना च्वंपिं व ह्यागसे म्हंका च्वंपिं थें जुयाच्वन । वसपोल गुगु किसिमं सम्बुद्ध जुया विज्याःगु खः उगुनाप दांजयात धाःसा मेपिं फुक्क मनूत ठक्कर नयाः व अन्धकारय् पतिपति यानाः माला च्वंपिं समान खः । वसपोलं गुगु ज्ञानयात सीका विज्याःगु खः । उगु ज्ञान

नाप तुलनायात धाःसा मेपि मनुतयसं स्यूगु धयागु खँ
छगु किसिमं भज्जान हे जुयाच्चव न ।

थुकी शंका मदु कि, फुकक धर्मं सत्य पाखेयागु लँ
क्यनेगु दावी याइ । बुद्ध धर्मय् सुनानं सत्यया (चतुआर्य सत्य)
साक्षात्कार मयाःतल्ले व अविद्याय् लाना चवनी । मानसिक
शक्तित (संस्कार) दय्केगुली थ्वहे अविद्या जिम्मेवार खः,
गुगु शक्ति फुकक प्राणिपिनि जीवन प्रवाह (विज्ञान) संचालन
याइ । न्हूगु जीवनय् विज्ञान दय्वं मन व पदार्थ (नाम
व रूप) स्वतः परस्परय् सम्बन्धित रूपे खने दइ । लिपा
थुपि षडायतन सहितगु शरीरे विकसित जुइ । थुगु षडा-
यतनं स्पर्श उत्पन्न याइ, हानं थुगु षडायतनया आरम्भण
नाप जुइगु स्पर्शं वेदना उत्पन्न जुइ, उगु वेदनां तृष्णा
यात उत्पन्न याइ, गुगु तृष्णाया ल्यूल्यू आशक्ति वा इच्छाय्
प्यपुनेगु उपादान दया वइ । थ्वहे आशक्ति वा तृष्णाय्
प्यपुनेगु हे जन्म, जरा, ब्याधि, मरण, चिन्ता, पीडा व
कष्टत थें जाःगु दुःखं साथ व्यूगु भव वा जन्मया कारण
खः । थुकथं भगवान बुद्धं दुःख उत्पतिया कारण अविद्या
धकाः ल्वीका विज्याःगु खः । अकिं भगवान बुद्धं थःथे
धया विज्यात ।

अविद्या मानसिक शक्ति तय्गु कारण, मानसिक शक्ति जीवन
प्रवाहया (विज्ञानया) कारण,
जीवन प्रवाह (विज्ञान) मन व पदार्थया कारण,
मन व पदार्थ षडायतनया कारण,
षडायतन स्पर्शया कारण,

स्पर्श बेदनाया कारण,
 बेदना तृष्णाया कारण,
 तृष्णा उपादानया कारण,
 उपादान भवया कारण,
 भव जन्मया कारण,

जन्म; जरा, ब्याधि, मरण, चिन्ता, पीडा, कष्ट आदिया कारण खः। थ्व कारणया सिखः (क्रम) यात प्रतीत्य समुत्पादया नियम धाइ, अले थुकिया मूल कारण अबिद्या वा सत्यया अज्ञानता खः। थ्व सत्य खः कि अप्व इच्छा हे दुःखया कारण खः। थ्व साधारण खँ खः। गुवले छितः छुं चीजया चाहना जुइ, इच्छा दया वइ, छि उकिया लागि ज्या यायेमाली अथवा दुःख सिइ माली। तर थुलि जक मगाः। बुद्धं धया बिज्यात “पञ्चस्कन्ध” गुगु नाम व रुप बाहेक मेगु छुंहे मखु व नं दुःख खः। बुद्ध धर्मय् दुःखसत्य उवले तिनि पूवनी गुवले सुनानं मन व पदार्थ यात खने दया च्वं थे मखु बरु दुने पिने निखें स्वयाः इपि गथेखः अथे महशुस याइ।

उकिं दुःख सत्य थुजाःगु खः गुकियात अनुभव यानाः तिनि थुइके फइ। उदाहरणया लागि, विज्ञान पाखें की फुक्कसिनं थ्व खँ सिल कि दयाच्चंगु फुक्क वस्तुत इलेक्ट्रोनया फन फन चाःहिलीगु चालया कारणं उत्पन्न जूगु कनकनाहत सिवाय मेगु छुं मखु। तर कीपि मध्ये ग्वःह्यसिनं कीगु थःगु शरीर नं थुगु नियमया दुने लाः धैगु खँय थःत थम्हंतुं

विश्वास याके फु । अथेसा छाया छिकपि थःगु बारे यथार्थ खँ या अनुभव याय्गुलि कुतः याना मदीगु ? थुकिया लागि भौतिक स्थिति पिहाँ वय्मा । वस्तुया यथार्थ स्वरूप खँकेत पर्याप्त मानसिक शक्ति विकास यायेमाः । अत्याधुनिक बैज्ञानिक ज्याभः तय्गु ग्वाहालि स्वय्गु सिकं विकसित मानसिक शक्ति अप्वः दुनेथ्यंक स्वय्फु । यदि अथे खःसा द्रुतगति हिला वनाच्वंगु अय्नं गुवलें अन्त मजुइगु अणु, परमाणु, इलेक्ट्रोन व मेमेगु पदार्थ त थःके दुने यथार्थ रूपे छु जुयाचवन धकाः छाया मस्वय्गु ? वास्तव्य थ्व अःपु नं मजू ।

जिमि छह्ना शिष्यं च्वयातःगु डायरिया उद्धृत आःजि छिकपिन्त व्वना क्यने गुकी “ दुनेया दुःख ” छु खः धयागु खँया कलक क्यना तःगु दु । थ्व थथे खः-

“२१-८-५१. जि ध्यान याय्गु शुरु याय् साथ जितः थथे जूगु चाल कि सुनानं जिगु छचनय् प्वाः छप्वाः खना च्वन । जिगु छयं छगलेसं इमूत व्वाँय् वना च्वंगु थें वेदना अनुभव जुल । जि चासुँवयेत स्वया तर जिमि गुरुँ अथे याय्गुलि रोक्य् यात । छगू घण्टाया दुने जि वँचूगु रंग छिनातःगु ज्वाज्वलमानगु रेडियम जिगु शरिरय् विस्तारं प्रवेश जूगु खना । गुबलय् जि जिगु कोठाय् लगातार स्वघौ (३ घण्टा) तक्क ग्वःतुला, जि प्रायः अचेतह्य थें जुल, लिपा जितः जिगु ह्यय् छगू भयङ्कर धक्काया महसूस जुल । जि ग्यानाबलय् जिमि गुरुँ न्ह्यव्वाः वनेगु

साहस बिया दिल । जितः जिगु फुक्क ह्य क्वाना च्वंगु अनुभव जुल । हानं शरीरया हरेक भागय् नं इलेक्ट्रोनया मुलुं सुया च्वंगु अनुभव जुल ।

२२-८-५१. थौं नं जिं स्व घौ तक्क ध्यान यायां ग्वतुला । जिं छगू बेदनाया अनुभव याना कि जिगु फुक्क शरीर मिया ज्वालाय् लाना च्वन, हानं जिं थीगु वंचूगु व गाढा-वंचूगु प्रकाशया किरण लक्ष्यहीन जुयाः च्वनिसें क्वथ्यंक चाःचाःहिला च्वंगु खना । उवले जिमि गुरुं जितः धया विज्यात कि, जिगु म्ह्य् परिवर्तन जुयाच्वंगु “अनित्य” स्वभाव खः । थ्वयां लिपा जूगु गुगु कष्ट व पीडा “दुःख” जूगु खः । व दुःखं पार जुइगु स्थितिइ थ्यंकेमाः धया विज्यात ।

२३-८-५१. जिमि गुरुं जितः प्रकाशया क्लिकायात वास्ता मयासे छाती ध्यान केन्द्रित याः, धकाः धया विज्यात । हानं आः कीपि शरीरयात स्वयेगु चरणय् थ्यना च्वनागु दु धकाः नं धया विज्यात । जिं अथे हे याना । अले निष्कर्षय् थ्व महशुस जुल कि कीगु शरीर दुःख पूर्ण खः ।

वास्तवय् थ्व “दुनेयागु दुःख” समाधिया शक्तिशालि लेन्स (lens) यागु सहायता नापं विपश्यनाया अन्तर्मुखि ध्यानया प्रकृया द्वारा जुइगु (चाइगु) आणविक इकाईतय्गु कनकनाहत, प्रज्वलन व घर्षणया गम्भिरगु अनुभवया परिणाम खः । थ्व सत्ययात मस्युगु धात्ये अविद्या खः । थ्व सत्यया अन्तिम यथार्थत सिकेगुया अर्थ जरा, व्याधि, चिन्ता, पीडा,

कष्ट आदिया स्वभावगु जीवनया अन्त्य जुइगु कारणया क्रमय् लाःगु दुःखया मूल कारण अबिद्यायात नाश यायेगु खः ।

प्रतीत्यसमुत्पाद व दुःखया मूल कारणया बारे थुलि हे जक धाये ।

आः की अभिधर्म पिटकया पठानया नियमय् भगवान् बुद्धं प्रतिपादन याना बिज्यागु पठान नियमया पाखे ध्यान तये । बुद्धत्व प्राप्त जुइ धुंकाः (४६) पीगुन्हू यंकं च्वना बिज्याःगु अतुत् ध्यानया ईलय् विश्लेषणात्मक अध्ययन याना बिज्याःगु थ्व हे नियम खः । व इलय् बुद्धया शरीरं (६) खुगू रंगया रश्मित पिहाँ वल । कीके थुगु तसकं जटिल विषयया लगभग (५००) न्यासः पेजया पालि ग्रन्थया न्यागू थेलि (volumes) सफू दु । थन जि थ्व नियमया छगू बिचाः जक बिइ ।

बुद्ध धर्मय् (२४) नीप्यंगू प्रकारया प्रत्ययत दु, गुकी कारण व असरया मूलभूत सिद्धान्त आधारीत जुया च्वंगु दु । इपिं थ्व खः—

- (१) हेतु
- (२) आरम्भण
- (३) अधिपति
- (४) अनन्तर
- (५) समनन्तर
- (६) सहजात

- (७) अञ्जमञ्ज
 (८) निस्सय
 (९) उपनिस्सय
 (१०) पुरेजात
 (११) पच्छाजात
 (१२) आसेवन
 (१३) कम्म
 (१४) विपाक
 (१५) आहार
 (१६) इन्द्रिय
 (१७) कान
 (१८) मग्ग
 (१९) सम्पयुत्त
 (२०) विप्पयुत्त
 (२१) अत्थि
 (२२) नत्थि
 (२३) विगत
 (२४) अविगत

आः जि थःम्हं थूथें हेतु व कर्मया थवंथवः दुगु सम्बन्ध
 व इमिगु कारणं दया वइगु असरया वारे व्याख्या याय् ।

हेतु, प्रत्येक कर्म (कायिक, वाचिक वा मानसिक ज्या.)
 या छगू चेतना दुगु क्षणया मनयागु स्थिति खः । उर्कि
 प्रत्येक कर्म मनया छगू स्थिति उत्पन्न याइ गुगु नैतिक,

अनैतिक वा अव्याकृत जुइ । थुकियात बुद्ध धर्मय् कुशल धर्म, अकुशल धर्म वा अव्याकृत धर्म धाइ । थुपिं धर्मत शक्ति याने मानसिक शक्ति जक खः, गुगु शक्ति, जिगु ह्यापांयागु प्रवचनय् धयार्थे संयुक्तरूपय् मानसिक शक्तिया विश्व (संस्कार लोक) उत्पन्न जुइ ।

नैतिक [कुशल] शक्तित, दान, कल्याण कार्य, भक्ति, मनया शुद्धि आदि थें ज्याःगु भिगु ज्यां बलबियाः वा प्रेरित याइगु कर्मत [ज्या, वचन, विचाः] पाखें उत्पन्न जुइगु सकारात्मक शक्ति खः ।

अनैतिक [अकुशल] शक्तित, इच्छा, लोभ, वासना, तं, धृणा, असंन्तुष्टि, मोह आदि प्रेरित याइगु कर्म [ज्या, वचन व विचा] पाखें उत्पन्न जुइगु नकारात्मक शक्तित खः ।

अव्याकृत शक्तित न नैतिक न अनैतिक हे खः । थ्व छद्म अर्हन्तयागु सम्बन्धय् थें खः, गुह्यसिनं अज्ञान [अविद्या] या सम्पूर्ण अनुशय चि पाखें मुक्त जुया काय धुकल । अर्हन्तया सम्बन्धय् पडायतनयागु आरम्भण नाप स्पर्श छुं नं इन्द्रिय छाप [वेदना] उत्पन्न जुइ मखु । गथे कि मदिक्क न्ह्याना च्वंगु लखय् गुगु निरन्तर हिला वं वनाच्चनी, छुं नं छाप दय्फइ मखु । वयागु लागि शरीरया बनौट फुक्कं निरन्तर परिवर्तन जुया च्वनीगु पिण्ड जक खः । व उकी न्ह्याःगु छाप [वेदना] पिण्ड नापं स्वतः मदया वनी ।

आः क्विसं हेतुं उत्पन्न जूगु कुशल व अकुशल शक्ति तयत् लोक धातुनाप मिलय् याय् । थुकिया निति लोक धातु मोटामोटी रुपं थुकथं वर्गिकरण याय्:-

१. अरुप व रुप ब्रह्मलोकः- थुपि इन्द्रिय जगतया क्षेत्रं पिने लाना च्वंगु दु । तःधंगु मैत्री, तःधंगु करुणा, मेपिनिगु सफलता व महानताय् तःधंगु मुद्दिता व मनया तःधंगु उपेक्षा थुपि प्यंगु गुणत खः, गुगु गुणं तःसकं शुद्धगु, थीगु, न्ह्याइपुगु, सिचुगु व याउँसे च्वंगु मानसिक शक्तित उत्पन्न याइ, गुगु शक्ति थःगु थाय् दकसिवे च्वय् च्वंगु लोकय् प्राप्त याइ । थ्व हे कारणं-थुपि लोक धातुइ पदार्थ अति सूक्ष्म जुइ व अन जः वाहेक मेगु दइमखु । अले ब्रह्मातय् शरीर पदार्थ पाखें मखुसे जःया पाखें सीके फइ ।

२. कामलोकः- गुकी [क] देवलोक [ख] मनुष्य लोक [ग] अपाय लोक दु ।

देवलोकः- फुक्कं भिगु वा कुशल ज्या, बचन वा विचाः गुकी लिपा भिकेगु इच्छाया चि दइ, उकिं कुशल मानसिक शक्तित दयेकी गुगु अत्यन्त शुद्ध, प्रकाशमय, सुखद् व याउँसे च्वंगु जुइ । थुकिं च्वय्यागु देवता पिनिगु लोकय् थःगु थाय् पावय् जुइ, गन पदार्थ सूक्ष्म, प्रकाशमय, सुखद व याउँसे च्वंगु जुइ । उकिं थुपि देवतातय्के थःगु लोक धातु अनुसार या सूक्ष्मता, प्रकाशमय, व रंगया सूक्ष्म शरीर दइ । साधारण तया थुपि थःगु नैतिक मानसिक शक्तित मफूतले स्वर्गिय सुखय् च्वनाच्वनी, अनलि

इपि क्वय्या लोक्य ल्याहाँ वइ ।

आः जि स्वंगुगु अथवा अपाय लोक्या खँ कने ।
मनुष्य लोक्या खँ दकेलिपा कने ।

अपाय लोकः— दक्वं दूष्टतां जाःगु, मभिगु, अकुशल
ज्यात, वचनत व विचाःतय् पाखें थुजाःगु मानसिक शक्तित
दयकी गुगु स्वभावं हे अशुद्धगु, ख्युउँगु, पूगु, क्वातुगु, व छाःगु
जुइ । तसकं अशुद्धगु, ख्युउँगु, पूगु, क्वातुगु व छाःगु मानसिक
शक्ति प्यंगु लोक्या दकसिवय् क्वय्यागु लोक “नरक्य”
थःगु थाय् पावय् जुइ । उकिं थुपि फुक्क लोक्य पदार्थत
छाःगु, क्वाचुगु दुःखमय हानं पूगु जुइ । मनुष्य लोक
थुपि शक्तितय्गु समूह स्वयां च्वय् लाः । गुगु अपाय लोक
पाखे उन्मुख जूपि प्राणिपिनिगु उपभोगया निति खः ।
पशु लोक्या प्राणी बाहेक थुपि प्राणिपि साधारण मनुतय्सं
खंके फइमखु तर दिव्य चक्षु दय् धुंकूपि व समाधिया
उच्चशक्ति विकासयाये धुंकूपिसं खंकेफइ । थन भौतिक
व मानसिक निगूलि दुःख प्रवल जुइ । थन देवलोक्य छु
जुइगु खः वया ठीक उलटा जुइ ।

मनुष्य लोकः— आः जि मनुष्य लोक्य वय् । थ्व स्वर्ग व
नर्क्या विचय् अवस्थित जुया च्वंगु दु । कीसँ थःगु हे पूर्व कर्म
निर्धारण याःगु मात्राय् सुख व दुःख मिश्रित रुपं अनुभव याइ ।
थन कीसँ थःगु मानसिक स्थिति विकास यानाः उच्चलोकतय्गु
थःगु समानगु मानसिक शक्तित सालेफु । थनं हे की दुराचारिताया
क्वन्हांगु तहलय् वने फु । अपाय लोक्या शक्तित नाप मिले

जुइफु । मेगु लोकय् थें थन स्थिरता मद्दु । थौं भिह्य मनु कल्लय्म भिह्य जुइफु । थौं धनीह्य कल्लय् गरीब जुइफु । थन जीवनया उठल पुथलत वांलाक स्पष्ट रुपं खंके फु । सुनं मनु, सुनं परिवार, सुनं समुदाय अथे हे छुंनं राष्ट्र स्थिर मद्दु । फुक्कं कर्मया नियम अन्तरगत लाः ।

न्ह्याबलें हिला च्वनीगु मनं कर्म उत्पन्न जुइगुलि कर्मया असरत नं परिवर्तनशील अवश्य जुइ हे म्मः ।

थ्व मभिगु मानसिक शक्तिया स्थितिइ कीगु पालित्तः क्वय् पृथ्वील्य गाह्ने जुइ, गुकि गुरुत्वाकर्षण शक्तिया नियम (The law of Gravitation) उत्पन्न याइ । गुबलय् तक्क मनुतय्के अशुद्धता दयाच्वनी, स्वतः उपि थुगु गुरुत्वाकर्षणया क्षेत्रय् लानाच्वनी । यदि व सीन्ह्यवःया अन्तिम क्षणय् अपाय लोकया मानसिक शक्ति नाप पाय्छिगु मानसिक धारणा कयाः सित धाःसा मेगु जन्म स्वतः वहे लोकय् जुइ । छाय् वयागु अनया मानसिक अवस्थाया त्यासा पुलेत । मेगु पाखें यदि मृत्युया क्षणय् वयागु मानसिक धारणा मनुष्य लोकया शक्ति नाप सम्बन्ध दुगु जूसा मेगु जन्म हानं मनुष्य लोकय् जुइ फु । तर मृत्युया अन्तिम क्षणय् वयागु मानसिक धारणा कुशल कर्मयागु लुमन्तिनाप स्वापू [सम्बन्ध] दत्त धाःसा मेगु जन्म थुःगु हे मानसिक शक्तितय्गु काय् माःगु [क्रेडिट शेष] अनुसार भोग याय्त साधारण देव लोकय् जन्म जुइ । यदि मृत्यु क्षणय् चित्त सांसारिक मजूसे शुद्ध व शान्त जुल धाःसा व ब्रह्म लोकय्

जन्म का: वनी । धुकथं बुद्ध धर्मय् गणितिय हिसाव
वमोजिम कर्मया ज्या: खँ जुइ ।

भाजु व मय्जुपिं ! थुपि हे बुद्ध धर्मया मूल शिक्षात
ख: । थुगु शिक्षां ब्यक्तियात गुकथं असर याइ धयागु खँ
वं गुकथं विचा: याइ धयागु खँय् निर्भर जुइ । थथे हे परिवार,
समुदाय वा जन साधारणयात नं लागु जुइ । क्थियाय् श्रद्धालुपि
बौद्धत दु नापं ब्यावहारिक बौद्धत नं दु । हानं मेगु कथंया
बौद्धत नं दु गुह्यसित जन्मं जक बौद्ध धका: नामाकरण याना:
त:गु दु । धात्थेंयापि ब्यावहारिक बौद्ध तय्सं जक मानसिक
प्रवृत्ति व धारणाय् परिवर्तन याना: काय् फइ। इमिसं पञ्चशील
जक पालन याय् ब्यु, इपिं बुद्धयागु शिक्षाया अनुयायित ख: ।
यदि वर्माया फुक्क बौद्धतय्सं थ्व अनुशरण यात धा:सा थन
दयाच्चंगु थवंथ:या त्वापुख्यापु मदया वनीगु जुइ । तर अन छगू
मेगु बाधाया कारण दु व ख: शारिरीक आवश्यकता । जीवनय्
मदय्क मगा:गु न्यूनतम आवश्यकता दये हे मा: । मेगु न्ह्यागुं
बस्तु स्वयां वया लागि जीवन तसकं मूल्यवान जू । उकिं
थ:गु व थ:के निर्भर जुया च्वंपिं मेपिनिगु नं सुरक्षाया
नितिं धार्मिक वा सरकारी अनुशासनया नियम उलंघन
याय्गु वानी जुयाच्चनी ।

दकसिवय् मा:गु छु ख: धा:सा मानवतायात क्वतेलिगु
मभिंगु मानसिक शक्तिनाप सामनायाय्त शुद्ध व भिंगु मानसिक
शक्तित दयेकेगु ख: । थ्व अ:पुगु ज्या मच्चु । छह्य गुह्या
ग्वहालि बिना: सुनानं शुद्ध मानसिक धारणाया स्तरय्

तक दने फइ मखु । यदि कीत थुजाःगु शक्तित नाप सामना याय्गु लागि प्रभावशाली शक्ति माः धयागु खःसा थुकिया लागि कीसं धार्मिक रुपं अथवा धर्म अनुसार ज्या याय्माः । तसकं हे अजुचायापुगु या नापं मनूया बुद्धियागु दकलय् ग्यानापूगु उत्पादन “एतम वम” आधुनिक विज्ञानं कीत व्यूगु दु, व छुकिया लागि ज्यालगय् जुल ? छु मनू नं थःगु बुद्धि ठीकगु थासय् छ्यला च्वंगु दु ला ? बुद्ध धर्मया भावनानुसार वं भिंगु मानसिक शक्ति दय्का च्वंगु खः वा मभिंगु मानसिक शक्ति दय्का च्वंगु ? छु विषय व गुकथं कीगु बुद्धि छ्यलेगु धयागुया निर्णय याय्गु कीगु हे इच्छाय् निर्भर जुइ । बुद्धियात पिनेयागु एटोमिक शक्तियात त्याकेगु निति जक छ्यलेगु सट्टा छाया थ्वयात दुनेयागु एटोमिक शक्तियात त्याकेगु निति नं मछ्यलेगु ? थुकिं कीत आन्तरिक शान्ति वी अले मेपिति नाप थ्व ईना-काय्त कीपिं समर्थ जुइ । अले कीसँ कीगु छ्याःखेरं दयाच्वंगु फुकक मभिंगु शक्तित नाप सफलता पूर्वक सामना याय्त अजागु शक्तिशाली व शुद्धगु मानसिक शक्तित फिजय् याये फइ । गथे कि छप्पाः मैनावतिया जःलय् छकु कोठाया ख्यूँङ्गुयात नाश याय्गु शक्ति दइ अथे हे छह्य मनूयाके विकास जूगु दुनेया जः नं मेपिं यक्वसिके दुगु ख्यूँङ्गुपन नाश यायेत सहयोग याय्फु ।

मभिंगु ज्या खँ पाखें भिंगु याये फइ धयागु अनुमान छ्गू भ्रम व दिवास्वप्न खः । कोरियाया छ्गू उदाहरण

काये । निगुलि पक्षया जीवनया क्षति आः तक्क फिगू लाखं मयाक्क जुइ धुंकुसां छु कीपि शान्तिया न्ह्यःने थ्यन वा तापक्क थ्यन ? थुगु पाठत खः गुगु फिसं सय्के धुन । धर्मपाखें मानवताया मानसिक प्रवृत्तिइ परिवर्तन याय्गु हे छगू जक समाधान खः । आःयागु लागि छु आवश्यक दु धाःसा पदार्थय् जक प्रभुत्व दयां मगाः, मनय् नं प्रभुत्वया आवश्यक जू ।

बुद्ध धर्मय् कीसँ लोक धातु व धर्म धातु छुटे याय् । धातुया मतलब स्वभाव तत्व वा शक्ति खः । अकिं लोक धातुया मतलब भौतिक जगतया क्षेत्रय् दुने लाःगु पदार्थ (थुकिया स्वभाव तत्व नापं) खः । धर्म धातुलय् भौतिक जगतया मखुसे मानसिक जगतया चित्त, चेतसिक व प्रकृति स्वभावया छुं पक्षत नं दयाच्नी । आधुनिक विज्ञानं लोक धातु नाप स्वापू तयाच्चंगु दु । थ्व मानसिक जगतया धर्म धातुया नितिं छगू आधार जक खः । छपलाः न्ह्यःने न्ह्यावन धाःसा आधुनिक विज्ञानया ज्ञानं मखुसे व्यावहारिक बुद्ध धर्मया ज्ञानं की मानसिक जगतय् थ्यनी ।

कमसेकम "The mature mind" (W. W. Norton & co Inc. New York) या लेखक Mr. H. A. Overstreet परिपक्व मनया नितिं छु संचित दु धयागु बारय् आशावादी जुया च्वंगु दु ।

वय्कः नं धयादिलः— कीगु शताब्दीया स्नास ज्ञान मनोविज्ञान खः । भौतिक शास्त्र व रसायनशास्त्रय् जूगु

नाटकीय प्रगति नं मुख्यरूपं अनुसन्धानया स्यूगु तरीका तय्गु प्रयोग खः । तर कीगु ईलय् वःगु मानवया स्वभाव व मानवयागु अनुभव प्रतिया धारणा न्हूगु खः ।”

“थ्व धारणा ह्लापा वय् घुकूगु खइमखु । थ्व वय् न्ह्यवः ह्लापानिसें तयारी जुइमाःगु खः । शरीर विज्ञान छ्गु विकसित विज्ञान जुइमाः छायाकि मनोवैज्ञानिक व्यक्ति शारीरिक नं खः । वयागु मन मेगु वस्तुतय्गु अलावा न्ह्यपुया तन्तु, सूक्ष्म नशा, स्यँला, ग्रन्थि, काय, घ्राण व चक्षुपाखें उत्पन्न जुइगु खः । न्ह्यदँ (७० वर्ष न्ह्यव विशिष्ट जर्मन मनोवैज्ञानिक श्री विलियम वण्ट (Mr. William Wundt) यागु प्रयोगशालय् शरीर विज्ञानया प्रशस्त विकास मजूतले मनोशारीरिक अनुसन्धान सम्भव मजूगु खः । शरीर विज्ञान स्वयां न्ह्यव प्राणिशास्त्रया विज्ञान विकसित जुइमाःगु खः । न्ह्यपु, हिनू, ग्रन्थि व मेगु ल्यंदुगु फुक्कया प्रकृयाय् निर्भर जुइगु जूगुलिं छ्गु सशक्त शरीर विज्ञान प्रादुर्भाव जुइ न्ह्यवः म्वाःह्य जीवाणुया विज्ञान परिपक्व जुइमाःगु खः । तर जीव विज्ञान स्वयां न्ह्यवः रसायन शास्त्र दय्माःगु खः, उगु रसायन शास्त्र स्वयां न्ह्यवः भौतिक शास्त्र, भौतिक शास्त्र स्वयां न्ह्यवः गणित शास्त्र दय्माःगु खः । थुगु प्रकारं सलंसः वर्ष न्ह्यवःनिसें तयारित जुयाच्चंगु जुइमाः ।”

“संक्षिप्तय्, विज्ञानया ई या घडि दै । न्ह्यारंगुं विज्ञानं थःगु घण्टी मथाःतले पिया च्वनेमाः ।

थौं छुं मखुसां, विज्ञानया ई या घडीलय् मनोविज्ञानया घण्टीथाइ, अले छगू न्हूगु ज्ञानया शुरूवात जुइ ।”

“धात्थें धाय्गु खःसा, थ्व दकसिवय् लिपाया विज्ञानं लुइकूगु जिज्ञासा नं पुलांगु हे खः । तर अनुसन्धानया शुद्धता धाःसा न्हूगु खः । संक्षिप्तय् अन छगू किसिमयागु ठोस (अकाट्य) तर्कं नियन्त्रण यानाच्चंगु दु । न्ह्यागुं विज्ञान विशेषरूपं पाय्छि याय्गुया लागि थः स्वयां ह्यापायापिनि पाखें तथ्याङ्क व ज्याभः उपलब्ध मयातले पिया च्वनेमाः गुकिया आधारय् शुद्धता यावने फइ ।

“विज्ञानया ई या घडी छगू न्हूगु घण्टा थाःगु दु; छगू न्हूगु बुद्धिया सेवाया निती शुरु जुइ त्यंगु दु ।”

जि थ्व धाय् कि मानव स्वभावया यथार्थता तय्गु छगू न्हूगु ज्ञानया निती न्ह्यामस्यां अध्ययन याय्माःगु बुद्ध धर्म हे खः । फुक्कं मानसिक दुःखत गुकि मनूतय्त असर याइ, लाय्केगु बुद्ध धर्मय् दु । संसारभरय् आः यागु स्थितिया लागि मन (भूत व वर्तमान) या मभिगु शक्ति हे जिम्मेवार जुयाच्चंगु दु । निदँ न्ह्यो बर्माया तसकं संकटया दिनय् मनूतय्गु मनय् बुद्ध धर्म प्रति तःधंगु चेतना जगय्याना हे छिपि उगु संकटं पुलावने फुगु खः ।

थौंकल्लय् न्ह्याथासं असन्तोष जुया च्वंगु दु । असन्तोषं दुर्भावना पिकाइ, दुर्भावनां घृणा उत्पन्न याइ, घृणां शत्रुता उत्पन्न याइ, शत्रुतां ल्वापु उत्पन्न याइ, ल्वापुं शत्रुत उत्पन्न

याइ, शत्रुतय्सं ल्वापु उत्पन्न याइ । ल्वापुं शत्रु त
उत्पन्न याइ । थुकथं हे ध्व छगू कुचक्रय् लाना च्वंगु
दु । छाय् ? छाय्धाःसा मनयात बांलाक वशय् तय्गु
धात्थें अभाव जुया च्वंगुलि खः ।

मनू छु खः ? मनू आखिरय् मानवीकृत मानसिक
शक्तित खः । पदार्थ छु खः ? पदार्थ भौतिकीकरण याना
तःगु मानसिक शक्ति बाहेक मेगु छुं मखु । गुगु नैतिक
व अनैतिक शक्तितय्गु प्रतिक्रियाया प्रतिफल खः । भगवान
बुध्दं धया विज्यात— “ चित्तेन नियेते लोको ” “संसार चित्तं
दया च्वंगु खः ।” उकिं चित्तं न्ह्यागु चीजय् नं प्रभुत्व
जमय् याइ । उकिं कीसँ चित्त व उकिया अद्भूतगु चरित्र
अध्ययन याय्, संसारय् सामना याना च्वने माःगु समस्या
समाधान याय् ।

बुद्ध धर्मय् ब्यावहारिक अनुसन्धानया लागि तःधंगु
थाय् दु । वर्माया बौद्धतय्सं इमिगु अनुभवया फाइदा
काय्गु उत्सुव जूपिं न्ह्याह्मसितं न्ह्यावलेनं नं स्वागत याना
च्वंगु दु ।

भाजु व मय्जुपि ! जि बुद्ध धर्मया वारय् थःम्हं
स्यूगु खँ छिकपित कनेगु कुतः यानागु खः । छु नं खँय्
छलफल यायेगु इच्छादुपिं इच्छुक ब्यक्तिपित मेगु नं विश्लेषण
याय्त जि तत्पर जुयाच्वनागु दु । जिगु प्रवचन प्रति
ध्यान व्यूगुलि व थन उपस्थित जुया व्यूगुलि जि छिकपि

प्रति आभारी जुयाच्चना । अले थुगु प्रवचनया निति थुगु
थाय्या अनुमति व्युगुलि चर्चया पादरीयात नं धन्यवाद
वियाच्चना ।

फुक्क सित शान्तिया कामना ।

